

YHDESSÄ KULKIEN PIENIN JA SUURIN ASKELIN
Lastentarhanopettajien näkemyksiä omahoitajuudesta
Nurmijärven kunnan varhaiskasvatuksessa kiintymyssuhde-
teorian näkökulmasta

Tiina Rosén
Opinnäytetyö, kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) + lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Rosén, Tiina. Yhdessä kulkien pienin ja suurin askelin. Lastentarhanopettajien näkemyksiä omahoitajuudesta Nurmijärven kunnan varhaiskasvatuksessa kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Diak, Helsinki, kevät 2016, 76 s., 1 liite.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tutkimuksen aiheena on varhaiskasvatuksessa käytössä oleva omahoitajamalli. Tutkimuksen tavoitteena oli kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta selvittää, mitä omahoitajuudella varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoitetaan sekä mitä hyvää ja mitä haasteita omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa sekä työntekijää ajatellen. Haastattelujen avulla pyrittiin lisäksi selvittämään, onko uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä, ja jos on niin miten vaikutus näkyy käytännössä. Toiveena oli myös saada haastattelujen avulla selville, kuinka lastentarhanopettaja pääsee selville ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä, jos ryhmässä toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä.

Tutkimus on laadullinen. Tutkimuksen teoriaosuus koostuu varhaiskasvatukseen, kiintymyssuhteeseen ja omahoitajuuteen liittyvästä teorialiedosta ja aineisto neljän lastentarhanopettajan haastattelusta. Haastattelumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastatteluaineisto analysoitiin teemoittelemalla sekä teorialähtöisesti.

Tutkimuksen perusteella omahoitajuuden käytännön toteutuksen nähtiin olevan riippuvainen sekä lapsiryhmästä että lasten iästä. Omahoitajalla oli tärkeä rooli lapsen hoidon alkuvaiheessa auttamalla lasta kiintymyssuhteen luomisessa ja hoitoon sopeutumisessa. Omahoitaja solmi luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen myös lapsen vanhempiin ja toimi kasvatuskumppanina heidän kanssaan. Omahoitajuus toi turvallisuuden tunnetta ja pysyvyyttä sekä lapselle että lapsen vanhemmille hoitosuhteeseen. Omahoitajilla oli lapsiryhmissä omat pienryhmät, joissa toimimalla omahoitajan oli mahdollisuus keskittyä pienryhmänsä lapsiin yksilöllisesti ja tukea heitä tarvittaessa. Työntekijän poissaolo koettiin suurimmaksi haasteeksi omahoitajuudessa niin lasta, vanhempaa kuin työntekijääkin ajatellen. Varhaiskasvatuslain voimaantulon myötä lastentarhanopettaja piti varhaiskasvatuskeskustelut ja osassa lapsiryhmistä oli tehty muutoksia omahoitajien vetämien pienryhmien kokoonpanoihin ja toimintamalleihin. Lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvät päivittäiset ja viikoittaiset keskustelut sekä lapsista tehtyjen havaintojen kirjaaminen koettiin tärkeäksi, jotta ryhmän lastentarhanopettaja sai selvyuden ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kiintymyssuhde, omahoitajat, kasvatuskumppanuus, pienryhmät

ABSTRACT

Rosén, Tiina. Taking big and small steps together. Views of kindergarten teachers on the system of designated teachers in early childhood education in the Nurmijärvi municipality from the perspective of the attachment theory.

76 p., 1 appendix. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

This is a study about the use of a designated teacher model in early childhood education and care. The study aimed to find out, from the perspective of attachment theory, what the system of designated teachers in early childhood education means in practice and what advantages and challenges are related to it in terms of the child, the parents and the teacher. A further aim was to examine, with the help of interviews, whether and how the Early Childhood Education and Care Act (36/1973) has affected the practical implementation of the designated teacher model in kindergarten groups. One objective of the interviews was to find out how a kindergarten teacher can follow the development of the children, if the activities are run in small groups led by designated teachers.

The study is qualitative in nature. It is based on theoretical information about early childhood education, attachment theory and designated teacher model as well as on interviews of four kindergarten teachers. The method applied was a half-structured theme interview. The interview material was analysed according to themes and educational theories.

The study showed that the practical implementation of the designated teacher model depended on the group and the age of the children. The designated teacher played an important role in the early stages of the child's care by helping the child to develop an attachment relationship and to adapt to the care. The designated teacher attached a confidential interaction with the child's parents too and acted as a partner in the early childhood education and care. Having a designated teacher brought a feeling of safety and continuity for both the child and the parents. Designated teachers had their own small subgroups in which they were able to focus on the children as individuals and lend them support when needed. With regard to the child, parent and the teacher the greatest challenge in the model was found to be the occasional periods of absence of the teachers. Along with the entry into force of the Early Childhood Education and Care Act kindergarten teachers held early childhood education discussions and there had been changes in the formation and operating methods of some subgroups. Daily and weekly discussions about the child's development, and recordings of the observations of the child were considered important so that the head teacher could be kept informed of the development of all the children in the group.

Key words: early childhood education, attachment relationship, designated teachers, early childhood education partnership, small groups

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KIRJALLISUUS	8
3 VARHAISKASVATUS JA SEN TOTEUTUS NURMIJÄRVEN KUNNASSA ...	11
4 KIINTYMYSSUHDETEORIA OMAHOITAJUUDEN TAUSTALLA.....	14
4.1 Kiintymyssuhteen taustaa.....	14
4.2 Erilaisia kiintymismalleja.....	15
4.3 Päivähoito ja kiintymyssuhde	17
5 OMAHOITAJUUS	22
5.1 Omahoitajuuden taustaa	22
5.2 Omahoitajuus työmuotona.....	23
5.3 Omahoitajuus ja kasvatuskumppanuus.....	31
5.4 Omahoitajuus ja pienryhmätoiminta	33
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	35
7 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ	36
8 AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT	37
9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	42
10 TUTKIMUSTULOKSET	44
10.1 Omahoitajuus käytännössä	44
10.2 Omahoitajuuden hyviä puolia	51
10.3 Omahoitajuuteen liittyviä haasteita.....	54
10.4 Varhaiskasvatuslain (36/1973) vaikutus omahoitajuuteen.....	57
11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	60
11.1 Teoriaan ja haastattelujen tuloksiin liittyvä pohdinta ja johtopäätökset..	60
11.2 Opinnäytetyöprosessiin liittyvä pohdinta.....	69
LÄHTEET.....	72

LIITTEET	75
Liite1: Teemahaastattelurunko	75

1 JOHDANTO

Omahoitajuus on työmenetelmänä yleistynyt päivähoitossa ja tapoja sen käytännön toteuttamiseen on monia. Tavoite kaikissa sen toteuttamismuodoissa on kuitenkin sama: saada lapselle mahdollisimman turvallinen ja kaikin puolin laadukas hoito sekä toimia välineenä luottamuksellisen kasvatuskumppanuuden muodostumiselle päivähoiton työntekijän ja vanhemman välille.

Omahoitajuus varhaiskasvatuksessa on ajankohtainen asia, koska uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) on tullut voimaan 1.8.2015 alkaen. Uusi varhaiskasvatuslaki tuo uudistuksia varhaiskasvatukseen liittyen ja yksi uudistuksista koskee lapselle laadittavaa henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka laaditaan yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa varhaiskasvatuskeskustelussa. Varhaiskasvatuslain voimaantulon myötä jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle edellytetään henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista. Laissa myös tarkennetaan vastuuta varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen liittyen. Varhaiskasvatuslain voimaantuloon asti omahoitajuutta työmenetelmänä toteuttavissa lapsiryhmissä oli käytäntönä, että lapsen omahoitajana toimiva lastenhoitaja tai lastentarhanopettaja vastasi varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Lain voimaantulon myötä varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta päiväkodissa vastaa lastentarhanopettaja.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä omahoitajuudella varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoitetaan sekä mitä hyvää ja mitä haasteita omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen. Haastattelujen avulla pyrin lisäksi selvittämään, onko uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä, ja jos on niin miten vaikutus näkyy käytännössä. Toiveeni on haastattelujen avulla myös saada selville, kuinka lastentarhanopettaja pääsee selville ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä, jos ryhmässä toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä. Varhaiskasvatuslain omahoitajuuden käytännön toteutukseen mahdollisesti tuomien muutosten selvittämisestä on hyötyä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstölle että lasten vanhemmille, koska laki saattaa tuoda muutoksia

esimerkiksi omahoitajien vetämien pienryhmien kokoonpanoihin ja toimintatapoihin.

Tutkimus on laadullinen. Tutkimuksen teoriaosuus koostuu varhaiskasvatukseen, kiintymyssuhteeseen sekä omahoitajuuteen liittyvästä teoretiedosta ja aineisto neljän lastentarhanopettajan haastattelusta. Tutkimuksessa tarkastellaan omahoitajuutta John Bowlbyn (1907–1990) luoman kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Tutkimusympäristöinä tutkimuksessa ovat Nurmijärven kunnassa sijaitsevat kaksi päiväkotia.

Omahoitajuus työmenetelmänä kiinnostaa minua, koska olen työskennellyt lapsiryhmässä, jossa omahoitajamenetelmä oli käytössä. Koin menetelmän mielekkäänä ja palkitsevana työmuotona, jonka avulla tutustui sekä lapseen että lapsen vanhempiin hyvin. Omahoitajuuden avulla lapsen hoitopäivä säilyi kiireettömänä ja minulla työntekijänä oli aikaa lapselle. Koin, että omahoitajamallin käyttö mahdollisti kaikin puolin laadukkaan päivähoidon lapselle. Uskon, että tutkimukseni myötä saan lisää ammatillisia valmiuksia toimia omahoitajana lapsille päivähoidossa ja tietoa erilaisista tavoista toteuttaa omahoitajuutta varhaiskasvatuksessa.

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KIRJALLISUUS

Varhaiskasvatuksen taustatietona käytän varhaiskasvatustietoa (36/1973) ja varhaiskasvatukseen liittyviä suunnitelmia. Kiintymyssuhdeosiossa teorian pohjana toimivat useat teokset, joissa on eri tavoin tarkasteltu kiintymyssuhdetta ja sen muotoutumista. John Bowlby (1957) kirjoittaa teoksessaan vanhempien lapselle tämän ensimmäisinä elinvuosina antamasta hoivasta ja hoivan laadusta. Teoksessa käydään läpi lapsen ja äidin tai sijaisäidin välisen suhteen merkitystä lapsen varhaislapsuudessa kiintymyssuhdeteoriaan perustuen. Teoksessa käsitellään myös hoivan puutteen seurauksia lapsen tulevaan elämään sekä esitetään niitä toimenpiteitä, joilla hoidon suhteen laiminlyötyjä lapsia pystytään auttamaan.

Anders Broberg, Kjerstin Almqvist ja Tomas Tjust (2005) käsittelevät teoksessaan John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa ja kiintymyssuhdetta. He kuvaavat kiintymyssuhteen muodostumiseen liittyviä seikkoja, kiintymyssuhteen eri ilmenemismuotoja varhaislapsuudessa sekä erilaisia kiintymisen malleja. Myönteisen kiintymyssuhteen vaikutusta lapseen tutkinut ja siitä väitöskirjan kirjoittanut Erja Rusanen (2011) perustelee mm. väitöskirjaansa liittyvien tutkimustensa tulosten pohjalta kirjoittamassaan teoksessa sitä, mihin suuntaan lasten hoivaa olisi kehitettävä kotona ja päivähoitossa. Hän käsittelee teoksessaan kiintymyssuhdeteoriaa lapsen varhaislapsuudesta, päivähoitossa tapahtuvan kiintymisen kautta niihin tilanteisiin, jotka aiheuttavat pienelle lapselle turvattomuutta niin kotona kuin päivähoitossakin. Rusasen mukaan jokaisella lapsella tulisi olla päivähoitossa omahoitaja, joka on emotionaalisesti lapselle tärkeä, ja joka hoitaa lasta jäljittelemällä lapsen kotoa saamaa hoivaa.

Mirjam Kalland (2011) tarkastelee päivähoitoa kiintymyssuhdeteorian valossa ja hän korostaa omahoitajan tärkeyttä lapsen turvallisuuden tunteen säilymisessä päivähoitossa. Liisa Keltikangas-Järvinen (2012) puolestaan käsittelee pienen lapsen sosiaalista kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Hän pitää sosiaalisten taitojen oppimiselle keskeisenä kiintymyssuhteen muodostumista lapsen ja tämän hoitajan välille.

Omahoitajuudesta toimintamuotona varhaiskasvatuksessa on saatavilla sekä kirjallisuutta että tutkimuksia. Aiheesta on tehty esimerkiksi eri näkökulmista ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, mutta juuri varhaiskasvatuslain mahdollisesti mukanaan tuomiin muutoksiin omahoitajuuteen liittyen tutkimuksia tai opinnäytetöitä ei vielä ole tehty. Hannaleena Vuorinen (2007) vertasi tutkimuksessaan omahoitajakäytäntöä toteuttavan päivähoitoryhmän ja perinteisen päivähoitoryhmän kasvatuskulttuureja keskenään sekä tarkasteli näiden kahden kasvatuskulttuurin näyttäytymistä John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa. Tutkimus toteutettiin havainnoimalla ryhmän lapsia sekä ryhmien lasten ja hoitajien välistä vuorovaikutusta. Tutkimustulosten perusteella molemmissa kasvatuskulttuureissa oli havaittavissa lapsen kiintymystä vanhempiinsa ja hoitajiinsa. Erona puolestaan oli Vuorisen mukaan kiintymyssuhteen tukemisessa vanhempaan. Omahoitajakäytäntöä toteuttavassa ryhmässä hoidon ensisijaisena tavoitteena oli lapsen emotionaalinen tukeminen. Ryhmässä pyrittiin helpottamaan lapsen eroa vanhemmasta ja tuettiin turvallisen suhteen muodostumista lapsen omahoitajaan. Vuorisen mukaan sosiaalisten taitojen oppiminen oli yksi perinteistä päivähoitomallia toteuttavan ryhmän kasvatuksellinen tavoite ja ryhmässä nähtiin, että lapsen aloite toimi lähtökohtana toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumisessa hoitajaan. Lapsen parhaan toteutumisen oli päätavoitteena molemmissa kasvatuskulttuureissa. Tutkimuksensa tuloksena Vuorinen näkee omahoitajakäytännön sen onnistuessa hyväksi toimintamalliksi päivähoitossa perinteiseen toimintamalliin verrattuna.

Omahoitajuusosiossa käsittelen omahoitajuutta myös Katri Kannisen ja Arja Sigfridsin (2012) teoksen pohjalta. Kirjoittajat ovat tarkastelleet päivähoiton merkitystä lapselle monesta eri asetelmasta. Teoksessa käsitellään omahoitajuutta ja tuodaan esiin heidän kehittämänsä Lapsen silmin-malli, jonka tarkoituksena on tuoda omahoitajuus työmuotona tutuksi päivähoitossa työskenteleville. Teoksessa he käsittelevät omahoitajuutta monipuolisesti lapsen päivähoiton aloituksesta lapsen emotionaalisen hyvinvoinnin kautta käytännön tilanteiden esimerkkeihin, joissa toimitaan omahoitajamenetelmän mukaisesti.

Eija Salminen ja Kirsi Tynninen (2011) ovat molemmat työskennelleet päiväkodissa ja toteuttaneet omahoitajamallia työssään. He ovat myös tehneet yhdessä

opinnäytetyön omahoitajuudesta. Teoksessaan he käsittelevät omahoitajuutta monipuolisesti. Teokseen on koottu omahoitajuusmalliin liittyvää teoretietoa sekä käytännön kokemuksia mallin toteuttamisesta.

3 VARHAISKASVATUS JA SEN TOTEUTUS NURMIJÄRVEN KUNNASSA

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhteistyössä vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välillä. Kasvatuskumppanuudeksi kutsutun yhteistyön tehtävänä on muodostaa kasvatustehtävästä lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Ensisijaisena tavoitteena varhaiskasvatuksella on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen vaalimalla lapsen terveyttä ja toimintakykyä sekä huolehtimalla lapsen perustarpeista. Jokainen lapsi kohdataan yksilönä, jolla on oma persoona, omat tarpeet sekä perhekulttuuri. Lapsen hyvinvointia edistetään mahdollisimman pysyvillä ja turvallisilla suhteilla vanhempiin, kasvattajiin, ja muihin lapsiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.) Varhaiskasvatuslaki (36/1973, 1 §) määrittelee varhaiskasvatuksen olevan lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja jossa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa.

Kasvattajien tulee olla varhaiskasvatuksessa sitoutuneita, herkkiä ja heidän tulee osata reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Omien arvojen ja eettisten periaatteiden tiedostaminen on myös tärkeää. Kasvattajien tehtävänä on toiminnan suunnittelu ja kasvatusympäristön rakentaminen niin, että kunkin lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan. Kasvattajan osaaminen perustuu ammatillisen ja koulutuksen tuomaan tietoon sekä kokemukseen. Ammatillista osaamista ylläpidetään ja kehitetään muuttuvien tarpeiden mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.)

Päivähoitolain nimike muutettiin varhaiskasvatuslaiksi ja uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) tuli voimaan 1.8.2015. Päivähoito- ja varhaiskasvatuslailla on sama säädöskokoelmanumero. Laki toi mukanaan varhaiskasvatuksen toteutukseen uudistuksia, joista keskeisimmät koskevat siirtymää päivähoidosta varhaiskasvatukseen, päiväkotiryhmän enimmäiskokoa, lapsen henkilökohtaista

varhaiskasvatussuunnitelmaa, Opetushallituksen uusittuja tehtäviä, paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia, toiminnan arviointia ja kunnan yhteistyövelvoitteita. (Mahkonen 2015, 32, 35, 44.)

Nostan opinnäytetyössäni tarkemmin esille lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvän uudistuksen, koska se liittyy olennaisesti yhteen tutkimuskysymyksistäni. Varhaiskasvatustilain (36/1973, 7 a §) mukaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka avulla lapsen kasvatusta, opetusta ja hoitoa voidaan toteuttaa. Varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata tavoitteet varhaiskasvatuksen toteuttamisesta niin, että ne tukevat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä tavat, joilla tavoitteet voidaan toteuttaa. Suunnitelmaan tulee myös kirjata lapsen mahdollinen tuen tarve sekä tukitoimenpiteet ja toteutus. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen vanhemmat tai muut huoltajat laativat yhteistyössä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman. Lastentarhanopettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta päiväkodissa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää selvittää ja ottaa huomioon lapsen oma mielipide asioista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi myös muut lapsen kehitystä ja oppimista tukevat tahot, esimerkiksi viranomaiset ja asiantuntijat voivat osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Suunnitelman toteuttamista tulee arvioida ja suunnitelma tulee tarkistaa vähintään kerran vuodessa tai useammin, jos se on lapsen tarpeiden mukaista. (Varhaiskasvatustilain 36/1973, 7 a §.)

Opetushallitus päättää 1.8.2015 voimaan tulleen varhaiskasvatustilain mukaisesti uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Opetushallituksen tehtävänä on valmistella ja laatia uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet niin, että niiden mukaan laadittavat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulevat käyttöön 1.8.2017 alkaen. (Opetushallitus i.a.)

Nurmijärven kunnassa laaditaan uusi varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2017 mennessä uusien opetushallituksen laatimien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Uuden varhaiskasvatustilain voimaantulon pohjalta Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on tehty muutoksia koskien var-

haiskasvatuksen toiminta-ajatusta, kehittämistyön painopistealueita ja varhaiskasvatussuunnitelman muutosta lapselle suunnatun tuen kirjaamisen osalta. (Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 2, 19.)

Nurmijärven kunnan varhaiskasvatuksen arvot ovat vastuullisuus, avoimuus, uudistuminen ja yhteistyö. Arvoista keskustellaan ja niihin palataan yhä uudelleen liittyen kaikkiin toiminnan eri tasoihin. Varhaiskasvatuksessa jokaista lasta kohdellaan tasa-arvoisesti ottaen huomioon lapsen etu ja mielipide. Lapsuutta ja sen arvoa kunnioitetaan. Turvalliset ihmissuhteet sekä monipuolisen toiminnan ja leikkimisen mahdollistava ympäristö ovat keskeisinä periaatteina toiminnan järjestämisessä. Jokaiselle lapselle tulee turvata oikeus kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen sekä tarpeen vaatiessa tukeen heti tuentarpeen ilmetessä. Jokaisen perheen kulttuuria, äidinkieltä, uskontoa tai katsomusta kunnioitetaan. (Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 4.)

Nurmijärven kunnan varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka sisältää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Varhaiskasvatus on yhteistoimintaa, joka on suunnitelmallista, tavoitteellista ja vuorovaikutuksellista. Leikillä on keskeinen merkitys toiminnassa. Jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja toiset huomioonottavaa käyttäytymistä vahvistetaan toiminnassa. Keskeinen rooli vuorovaikutuksen kannattelussa on lapsen päivän aikana omana itsenään kohtaavalla aikuisella. Varhaiskasvatuksen päämäärinä ovat hyvinvoinnin edistäminen ja oma-toimisuuden asteittainen lisääminen. (Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 4.)

Lapselle kirjattavan henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman osalta Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan jokaiselle lapselle laaditaan huoltajien kanssa yhteistyössä varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjaetaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen mahdolliseen tuen tarpeeseen mietitään erilaisia pedagogisia ratkaisuja, joilla häntä voidaan auttaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja toteutumisesta vastaa lastentarhanopettaja. (Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 10.)

4 KIINTYMYSSUHDETEORIA OMAHOITAJUUDEN TAUSTALLA

4.1 Kiintymyssuhteen taustaa

Sinkkosen (2004) mukaan lapsen tarve suuntautua toista ihmistä kohti on synnynnäinen. Vauvalle on välttämätöntä olla aikuisen läheisyydessä, ja kiintymyssuhteen muodostuminen on prosessi, joka vaatii vain vähän virikkeitä. Vaikka vauvat sopeutuvatkin Sinkkosen mukaan monenlaisiin hoivakokemuksiin, niin varhaisessa vaiheessa koetut traumat sekä pitkäkestoinen stressi vaikuttavat vahingollisesti lapsen kehittyvään keskushermostoon.

Aikuisen rooli vauvan varhaisissa vaiheissa on toimia tynnyttäjänä ja lohduttajana, koska vauvan kyky voimakkaiden tunnetilojen sietämiseen on silloin vielä vähäinen. Lapsi uskaltaa tuoda tunteensa mukaan vuorovaikutukseen, mikäli häntä hoivannut aikuinen on auttanut lasta selviytymään tunnekuohuista. Jäädessään omin avuin selviytymään stressaavista kokemuksista, lapsi oppii olemaan ilmaisematta tunteitaan ja tukahduttamaan ne. Tulevaa käyttäytymistä ja toimintaa ohjaavat työskentelymallit muotoutuvat lapsen saamien kokemusten perusteella. Lapsi oppii suosimaan käytöstä, joka tuo häntä hoivaavan aikuisen varmimmin hänen lähelleen, ja estämään käytöstä, joka vie hoivaajan kauemaksi hänen luotaan. (Sinkkonen 2004.)

Lapsen ollessa pieni hän pyrkii aktiivisesti kiinnittymään häntä päivittäin hoitavaan henkilöön ja ylläpitämään hänen kanssa läheisyyttä ja yhteyttä. Yhteyden ja läheisyyden tarve korostuvat uhan edessä. Lapsen kiinnittymisen malli kehittyy sen mukaan, miten hänellä on mahdollisuus käyttää äitiä tai muuta kiinnittymisen kohteena olevaa henkilöä turvallisena perustana ympäristöä tutkiesaan. Lapsen läheisyyden hakemisen ja ympäristön tutkimisen välillä olevaa tapahtumaa kuvataan nimellä turvallinen perusta -ilmiö. Ympäristön tutkiminen mahdollistuu kiintymyssuhdejärjestelmän ollessa tasapainossa, kun taas tuntiessaan hätäännystä lapsi suuntautuu hakemaan läheisyyttä ja turvallisuuden tunnetta kiintymyksensä kohteena olevalta henkilöltä. Saatuaan turvaa lapsi voi taas palata tutkimaan ympäristöään ja palata taas takaisin turvatankkukseen

tarpeen vaatiessa. Turvallisen perustan käyttömahdollisuus on edellytyksenä lapsen vapaalle ympäristön tutkimiselle. Lapsi voi kehittää ympäristöön kohdistuvaa uteliaisuuttaan kokemansa läheisyyden ja turvallisuuden avulla. Hoitajan merkitys turvallisuudentunteen ylläpidossa korostuu pienempien lasten kohdalla. (Hautamäki 2001, 21–23.)

Kiintymyssuhdeteoriassa on kyse prosessista, jonka seurauksena syntyy psykologinen liitto lapsen ja hänen lähimmän hoitajansa välille sekä kiintymyksen kehittymisestä lapsella mentaaliseksi representaatioiksi eli sisäisiksi työskentelymalleiksi. Kiintymisestä tulee tärkeä osa lapsen persoonallisuuden kehitystä. Ihminen nähdään sosiaalisena eläimenä, joka on riippuvainen muista ihmisistä elääkseen ja pysyäkseen hengissä. Kiintymyssuhdeteorian luoja pidetään englantilaista lastenpsykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlbya. (Broberg ym. 2005, 116–117.)

4.2 Erilaisia kiintymismalleja

Kiintymisjärjestelmän toimintatapaa verrataan termostaatin toimintaan. *Turvallisessa* kiintymisessä lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja hän voi tutkia uteliaana maailmaa. Tällöin kiintymisjärjestelmä kytkeytyy pois päältä. Tutkimusretkillään lapsella on sisäinen varmuus siitä, että hän voi koska tahansa palata takaisin turvalliseen tukikohtaan ja saada kaipaamaansa ymmärtämystä ja lohtua epämieluisaan tilanteeseen. Tämä edellyttää kokemusta siitä, että vanhempi kuulee häntä. Näiden kokemusten pohjalta lapsi luo suhteen häntä hoitavaan aikuiseen ja tämän suhteen varassa hän voi vuoroin tutkia maailmaa ja vuoroin hakea turvaa häntä hoitavalta aikuiselta. (Broberg ym. 2005, 129–130.)

Jäsenytyneen turvattoman kiintymisen tyypit jaetaan *välttelevään* ja *ristiriitaiseen kiintymiseen*. *Välttelevässä kiintymisessä* lapsi ei näe tarvetta käyttää vanhempaa turvallisena tukikohtana. Oltuaan vuorovaikutuksessa vanhempansa kanssa lapselle on tullut tunne, että vanhempi tuntee olonsa kiusaantuneeksi lapsen emotionaalisista tarpeista ja näinollen lapsi oppii pian, että optimaalinen lähe-

syys saavutetaan olemalla ilmaisematta lohtuun tai hoivaan liittyviä tarpeitaan. Lapsi katsoo parhaakseen pitää tarpeet sisällään. (Broberg ym. 2005, 130.)

Ristiriitaisesta kiintymisestä on kyse silloin, kun vanhemman vuorovaikutus lapsen kanssa on herkkätuntoista, mutta samalla ennakoimatonta. Tämän seurauksena lapsen on vaikea oppia lukemaan vanhemman käytöksen aikaansaamia viestejä. Ristiriitaisessa kiintymisessä vuorovaikutuksessa ollaan aikuisen ehdoilla. Turvallisesti kiintyneen lapsen vanhempaan verrattuna lapsen lähettämät viestit ohjaavat kyseistä vanhempaa paljon vähemmän ja tästä seuraa, ettei lapsi opi voivansa itse vaikuttaa vuorovaikutukseen vanhemman kanssa. Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen luottamus omiin kykyihinsä kärsii ja lapsesta tulee herkästi hyvin passiivinen. Jotkut ristiriitaisesti kiintyneistä lapsista takertuvat vanhempaan entistä enemmän yrittäen saada tällä tavalla sitä kaipaamaansa läheisyyttä, jota hän todellisen vaaran uhatessa tulisi tarvitsemaan. (Broberg ym. 2005, 131.)

Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa vuorovaikutus perustuu usein pelolle. Tällöin lapsen kiintymysjärjestelmä johdattaa lasta vanhemman luo, mutta lapsi pelkää sitä enemmän mitä lähempänä vanhempaa lapsi on. Tästä on seurauksena ristiriitainen tilanne, jossa lapsen kiintymysjärjestelmä on aktivoituna ja käskee lasta menemään vanhemman luo, mutta samalla läheisyys vanhempaan aiheuttaa pelkoa. Toistuessaan usein tällaisista vuorovaikutustilanteista voi olla seurauksena jäsentymätön kiintyminen. (Broberg ym. 2005, 131–132.)

Lapsella ovat edessään erilaiset kehitystehtävät ja -haasteet riippuen siitä, onko hänen kokemansa kiinnittymisen malli turvallinen tai turvaton. Puhutaan eräänlaisesta oletus- tai työskentelymallista, jonka mukaan lapsi arvioi omaa itseään, toisia ihmisiä sekä oman itsen ja muiden välillä olevaa vuorovaikutusta. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi luottaa pääosin ihmisiin ja hänen käsitys ympäröivästä maailmasta on positiivinen. Turvattomissa olosuhteissa elänyt lapsi ei luota ympärillään oleviin ihmisiin ja hän pitää maailmaa pahana paikkana. Hyvissä olosuhteissa turvattomuuteenkin tottunut lapsi voi kuitenkin oppia turvautumaan joihinkin ihmisiin ja alkaa näkemään maailmassa myös hyviä asioita. (Sinkkonen & Kalland 2001, 9.)

4.3 Päivähoito ja kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdeteoria perustuu käsitykseen, että lapsen fyysisen eloonjäämisen kannalta hänen on oleellista pysyä hoivaajan välittömässä läheisyydessä ja että lapsi on vanhemman ainutlaatuisen kiintymyksen kohde (Kalland 2011, 153). Kiintymyssuhdeteorian valossa lapsen turvallisuuden tunne järkkyy, kun on olemassa uhka, että hän joutuu eroon hänelle tärkeistä henkilöistä tai että hän joutuu eroon heistä (Rusanen 2011, 194).

John Bowlby (1957, 15) kirjoittaa pienen lapsen vanhemmasta eroon liittyen, että lapsen jättäminen toisten ihmisten hoivaan olisi tehtävä suunnitellusti ja että äidin ja äidin sijaisena toimivan henkilön olisi hyvä hoitaa lasta yhdessä muutama päivä ennen varsinaista eroa, jotta lapsen hoitaja pääsisi selville lapsen tavoista ja mieltymyksistä. Samoilla linjoilla Bowlbyn kanssa kirjoittaa Rusanen (2011, 114) sanoessaan, että lapselle on hyväksi oppia tuntemaan hoitaja ennen eroa vanhemmistaan ja, että lapsen uuden hoitajan tulisi hoitaessaan lasta jäljitellä sitä tyyliä, johon lapsi on tottunut. Kyseinen periaate korostuu Rusasen mukaan pienten lasten hoidossa.

Muiden kiintymyssuhteiden muodostamiseksi lapsi tarvitsee vahvan kiintymisen yhteen henkilöön. Kyseistä kiintymistä kutsutaan primäärikiintymiseksi. Lapsella tulee olla kokemus, että hädän hetkellä hän voi kääntyä tämän henkilön puoleen. Lapsi muodostaa kokemuksen itsestään, muista ja suhteista muihin sen perusteella, millainen suhde hänellä on primäärikiintymyshenkilöönsä. Aiemmat kokemukset vaikuttavat esimerkiksi siihen, kuinka lapsi suhtautuu päivähoiton henkilökuntaan. Lapsen orientaatio uusiin ihmisiin voi olla joko positiivinen tai negatiivinen. Positiivisesti orientoitunut lapsi suhtautuu uusiin ihmisiin luottavaisesti, avoimesti ja hyväntuulisesti. Negatiivisesti orientoitunut lapsi ei luota uusiin ihmisiin eikä usko aikuisten vastaavan hänen odotuksiinsa. (Rusanen 2011, 198–199.) Keltikangas-Järvinen (2012, 40) näkee, että lapsuudessa saatu turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa positiivisesti myös aikuisuuden pitkäaikaisten parisuhteiden ylläpitämiseen ja emotionaalisten suhteiden pitkäaikaisuuteen ja jatkuvuuteen. Turvattoman kiintymyssuhteen hän kokee saattavan vaikuttaa negatiivisesti myös aikuisuuden ystävyysuhteiden ja parisuhteiden kestoon ja

odotuksiin. Turvattomalla kiintymyssuhteella saattaa olla hänen mukaansa yhteys myös yksinäisyyteen.

Rusasen (2011, 199) mukaan primäärikiintymys syntyy henkilöön, joka on eniten lapsen saatavilla. Yleensä kiintymys syntyy äitiin, mutta voi syntyä myös johonkin toiseen henkilöön, joka on ottanut vastuun lapsesta syntymän jälkeen. Keltikangas-Järvinen (2012, 38) kirjoittaa äidin valikoitumisesta yleensä lapsen ensimmäiseksi kiintymyksen kohteeksi. Hänen mukaansa äidillä on etulyöntiasema vuorovaikutukseen heti vauvan syntymän jälkeen ja tästä alkavan vuorovaikutuksen johdosta äiti oppii tunnistamaan vauvan lähettämät viestit ja vastaamaan niihin tarkoituksenmukaisella tavalla. Äidin herkkyys viesteille tuo vauvalle turvallisuudentunteen ja vauvan kiintymys suuntautuu näin äitiin.

Uusimmissa tutkimuksissa on osoitettu, että puolitoistavuotiaalla saattaa olla yksi primäärikiintymyssuhde ja tämän lisäksi hänellä voi olla 1-2 vahvaa kiintymyssuhdetta. Mikäli lapsella on myös muita turvallisia ihmissuhteita ympärillään, niin irtautuminen primaarikiintymyshenkilöstä on helpompaa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 36–42.) Rusasen (2011, 199–200, 317) mukaan muut lähipiirin aikuiset mukaan lukien päiväkodin henkilökunta kuuluvat toissijaisiin kiintymyksen kohteisiin. Kiintymyskohteet järjestyvät lapsen mielessä hierarkkisesti ja esimerkiksi päivähoitossa lapsi saattaa kiintyä yhteen hoitajaan muita enemmän. Rusasen mukaan on mahdollista, että hierarkiaan vaikuttavat henkilöiden sensitiivisyys sekä lapsen kanssa vietetty aika. Kiintymysteorian valossa lapsen kiintymisen järjestyksen päivähoitossa tulisi olla niin, että vanhemmat ovat lapselle tärkeimpiä, mutta lapsen hoitajien tulisi tulla tärkeysjärjestyksessä heti seuraavana vanhempia täydentäen.

Ensisijaiset ja toissijaiset kiintymyssuhteet tarkoittavat käytännössä sitä, että jokaisella lapsella tulisi olla elämässään syntymästä asti turvallinen ja sensitiivinen henkilö, johon kiinnittyä, ja joka pysyisi lapsen saatavilla riittävän pitkään (Keltikangas-Järvinen (2012, 44). Kiintymyssuhdejärjestelmän kehittyminen lasta suojaavaksi edellyttää, että lasta hoitava henkilö on kiintynyt lapseen ainutlaatuisella tavalla, pyrkii ymmärtämään hänen sanalliset ja sanattomat viestinsä sekä on lasta kohtaan rohkaiseva ja lämmin (Kalland 2011, 153–154).

John Bowlby (1957, 79) kirjoittaa niistä tekijöistä, jotka edesauttavat lasta kasvamaan henkisesti terveiksi ihmisiksi. Hänen mukaansa lapsen kokemalla lämpimällä, läheisellä ja jatkuvalla suhteella äitiin tai sijaisäitiin on yhteys lapsen henkiseen hyvinvointiin. Sekä lapsen että lasta hoitavan henkilön tulee iloita heidän välillään vallitsevasta läheisestä suhteesta. Lapsen hoitaminen edellyttää Bowlbyn mukaan inhimillistä suhdetta, jonka vaikutuksesta sekä lapsen että hoitajan luonne muuttuu. Hän korostaa suhteen jatkuvuutta ja sanoo molempien osapuolten kokeman ilon ja läheisten tunteiden olevan mahdollisia vain suhteen ollessa jatkuva.

Rusanen (2011, 207) kirjoittaa, että päivähoitossa esimerkiksi lasten suuri määrä ryhmässä saattaa vaikeuttaa hoitajien mahdollisuuksia jäljitellä kiintymiskohteiden hoivaa. Keltikangas-Järvisen (2012, 138–139) mukaan ryhmän lasten suuri määrä tarkoittaa usein myös aikuisten suurta määrää ryhmässä. Hän näkeekin, että lapsen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että lapsi joutuu solmimaan lisää luottamussuhteita ja käsittelemään niiden katkeamisia.

Keltikangas-Järvinen (2012, 102–103) näkee suuren ryhmäkoon aiheuttavan lapselle stressiä. Hän vertaa lapsen päivähoitopäivää suuressa ryhmässä aikuisen työpäivään. Hän kokee, että aikuinenkin uupuisi viettäessään työpäivän hälinässä ja vuorovaikutuksessa useiden ihmisten kanssa. Sinkkosen (2008, 128–129) mukaan aikuiset eivät tule ajatelleeksi eroa aikuisten ja lasten kyvyssä käsitellä ympäristöstä tuluvia ärsykeitä. Sen, minkä aikuinen kokee tavallisessa arjessa rasittavana, lapsi kokee vielä paljon rasittavampana. Sinkkosen mukaan lapsia tulee suojella liialta meteliltä ja liian monilta ihmisiltä. Mikäli lapseen kohdistetaan hänen voimavaransa ylittäviä vaatimuksia ja paineita, hän stressaantuu. Keltikangas-Järvisen (2012, 140) mukaan tutkimuksissa on osoitettu, että etenkin riskiperheiden lapset ovat herkkiä reagoimaan liian suuriin ryhmiin ja vaihtuviin hoitajiin. Olosuhteiden ollessa kotona heikot lapset reagoi näihin tekijöihin voimakkaammin kuin turvallisemmissa olosuhteissa elävä lapsi.

Keltikangas-Järvinen (2012, 127) näkee, että jokainen lapsi tarvitsee päivähoitossa pysyvän ja turvallisen aikuisen, joka olemassaolollaan vähentää lapsen stressiä ja toimii turvana vieraassa tai pelottavassa tilanteessa. Salminen ja

Tynninen (2011, 9) kirjoittavat, että omahoitajamenetelmää käyttämällä voidaan vähentää lapsen stressiä. Heidän mukaansa menetelmä mahdollistaa toimimisen pienemmissä ryhmissä, jolloin lapsen ei tarvitse solmia monia vuorovaikutussuhteita. Pienempi ryhmä mahdollistaa lapselle myös uusien taitojen oppimisen rauhassa. Omahoitaja tuo heidän mukaansa lisäksi läsnäolollaan ja ymmärryksellään lapselle turvallisuudentunnetta.

Myös Rusanen (2011, 317) kirjoittaa, että jokaisella lapsella tulisi olla päivähoitossa henkilö, joka on emotionaalisesti hänelle tärkeä ja jonka puoleen hän voi turvautua joka tilanteessa. Käytännössä Rusanen tarkoittaa tällä, että jokaisella, erityisesti alle 5-vuotiaalla lapsella tulisi olla omahoitaja, joka hoitaa lasta jäljittelemällä lapsen kotoa saamaa hoivaa. Samoja asioita Rusasen kanssa korostaa Munter (2001, 51) kirjoittaessaan, että lapselle olisi tärkeää, että hänellä olisi ainakin yksi oma aikuinen päivähoitossa, jonka avulla lapsi saisi ylläpidettyä turvallisuuden tunnetta ja jonka kanssa vanhemmat voisivat solmia vuorovaikutussuhteen. Heidän mukaansa omahoitajamenetelmä toimii välineenä, jonka avulla edellä mainitut tavoitteet lapsen päivähoitossa voidaan varmimmin saavuttaa.

Kalland (2011, 152) korostaa olevan oleellista, että aikuinen tavoittaa lapsen todellisen kehitysvaiheen ollessaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Näin hän kykenee asettamaan tavoitteet lapsen kehitykselle niin, että lapsi selviytyy tavoitteista ja saa onnistumisen kokemuksia. On tärkeää, että aikuinen on läsnä ja rohkaisee lasta tarpeen mukaan. Puhutaan aikuisen toimimisesta lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä, joka sisältää lapsen kehityksen edellisen ja seuraavan vaiheen. Lapsen hetkellisten taantumisten hyväksyminen on myös tärkeää. Kaksivuotias lapsi esimerkiksi saattaa välillä joissain tilanteissa toimia kolmevuotiaan tavoin, mutta väsyneenä ja itkuisena taantuu käyttäytymään ikäistään nuoremman tavoin. Toteutuakseen tämä herkkä lapsen kehitystä tukeva vuorovaikutus vaatii Kallandin mukaan aikuiselta aikaa, kiinnostusta lasta kohtaan sekä koulutetun varhaiskasvattajan vetämän pienen ryhmän. Myös Rusanen (2011, 208) näkee, että kiintymyssuhdeteorian mukaan lapset tulisi jakaa pienempiin ryhmiin ja päävastuu lasten kokonaisvaltaisesta hoidosta tulisi olla sillä

aikuisella, jonka varassa lapset ovat. Periaate korostuu hänen mukaansa pienempien lasten kohdalla.

Read (2010, 14) kirjoittaa lasten hyvinvointiin liittyen, että omalla suhteellaan lapsiin aikuinen voi rakentaa perustan lasten emotionaaliselle hyvinvoinnille. Suhde mahdollistaa lapsille tuen heidän tutkimusmatkoillansa, uteliaisuudessa ja oppimisessa. Read viittaa John Bowlbyn sanoihin kirjoittaessaan, että lapsen kanssa olevaa henkilöä kutsutaan turvalliseksi perustaksi, joka saa aikaan ja palauttaa turvasataman olemassaolon aina, kun on tarpeellista. Lapsella on mahdollisuus palata turvasatamaan emotionaaliseen tankkaukseen ja palautua kokemastaan yhdessä turvallisen ja herkän aikuisen avulla. Näin lapsi oppii, että uudestakin kokemuksesta voi selviytyä.

5 OMAHOITAJUUS

5.1 Omahoitajuuden taustaa

Omahoitajuus on lähtöisin Yhdysvalloista Clevelandista, jossa sijaitsi Erna ja Robert Furmanin pitämä terapeuttilinen lastentarha. Furmanit olivat ammatiltaan psykoanalyttikkoja ja he johtivat moniammatillista ja poikkitieteellistä koulutusta, tutkimusta ja käytännön yhteistyötä lapsipsykoterapian, lastenpsykiatrian ja varhaiskasvatuksen keskuudessa aina 1950-luvulta lähtien. He kävivät paljon Suomessa luennoimassa lasta koskevasta lähestymistavasta, joka oli lasta kunnioittava, lapsen todellisuuden huomioiva ja empaattinen. (Salminen & Tynninen 2011, 11.)

Espoossa Soukankujan päiväkodissa alkoi 1990-luvulla psykologi Tarja Lundin johtama Auta mua kasvamaan -hanke. Lund kehitti hankkeen tutustuttuaan Clevelandissa Furmanien työhön. Hankkeen tavoitteena oli päivähoitokäytäntöjen kehittäminen paremmiksi ja vastaamaan paremmin lapsen kehitystarpeita. Hankkeen omahoitajamalli vaikutti positiivisesti työntekijöiden työmotivaatioon, vanhempien tyytyväisyyteen ja lasten hyvinvointiin. Myönteisten muutosten myötä omahoitajuuskäytäntö lähti laajenemaan suomalaisissa päiväkodeissa. Vastaavanlainen Auta mua kasvamaan -hanke toteutettiin Kuopiossa vuosina 2001–2003 lastenpsykiatri Anna Tuliharjun johdolla. Hankkeen tavoitteena oli lapsen terveen kehityksen turvaaminen sekä psyykkisten häiriöiden, epäsosiaalisuuden sekä oppimis- ja kehitysvaikeuksien syntymisen ehkäisy. Lapsen tarve pysyvään kiintymyssuhteeseen ja lapsen terve psyykinen kehitys olivat hankkeen perusajatuksena. Tuliharju toteutti vielä myöhemmin vuonna 2004 toisen Auta mua kasvamaan -hankkeen, joka kohdistui ensisijaisesti alle 3-vuotiaiden päivähoitoon. Keskeisenä hankkeessa olivat lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde ja sen merkityksen korostaminen lapsen terveen kehityksen edellytyksenä sekä kiintymyssuhteen huomioiminen päivähoidossa. (Salminen & Tynninen 2011, 11–12.)

Omahoitajuuden käytäntöön vieminen sai jatkoa Auta-muonkasvamaan-hankkeen jälkeen, kun Helsingin yliopiston psykologian laitoksella toteutettiin KenguRu-projekti, jonka johtajana toimi Liisa Keltikangas-Järvinen. Projektissa oli mukana kuusi helsinkiläistä päiväkotia, joissa omahoitajatyömenetelmä otettiin käyttöön. Filosofian tohtori Marjatta Kalliala jatkoi KenguRu-projektia tekemällä tutkimusta näiden kuuden helsinkiläisen ja viiden verrokipäiväkodin välillä. Hän halusi tutkimuksessaan selvittää, mitä seurauksia lapselle ja aikuiselle on toissijaisen kiintymyssuhteen vahvistamisesta päiväkodin omahoitajaan tukemalla samalla lapsen kiintymyssuhdetta omiin vanhempiinsa. Hän painotti tutkimuksessaan aikuisen sensitiivisyyttä, sitoutumista sekä läsnäoloa lapsen kanssa vuorovaikutuksessa ollessa. (Salminen & Tynnen, 12.)

5.2 Omahoitajuus työmuotona

Omahoitajuus on varhaiskasvatuksessa käytössä oleva työmenetelmä. Menetelmä perustuu siihen, että lapsella on hoidossa oma hoitaja, jolla on vastuu lapsesta oman työaikansa puitteissa päivähoitopäivän aikana. Menetelmä on kehitetty alun perin päivähoitoa aloittavan alle kolmivuotiaan lapsen sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukemiseksi ja uuteen ympäristöön sopeutumisen auttamiseksi. Teoreettisena pohjana omahoitajamenetelmällä on John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria. (Salminen & Tynnen 2011, 12.)

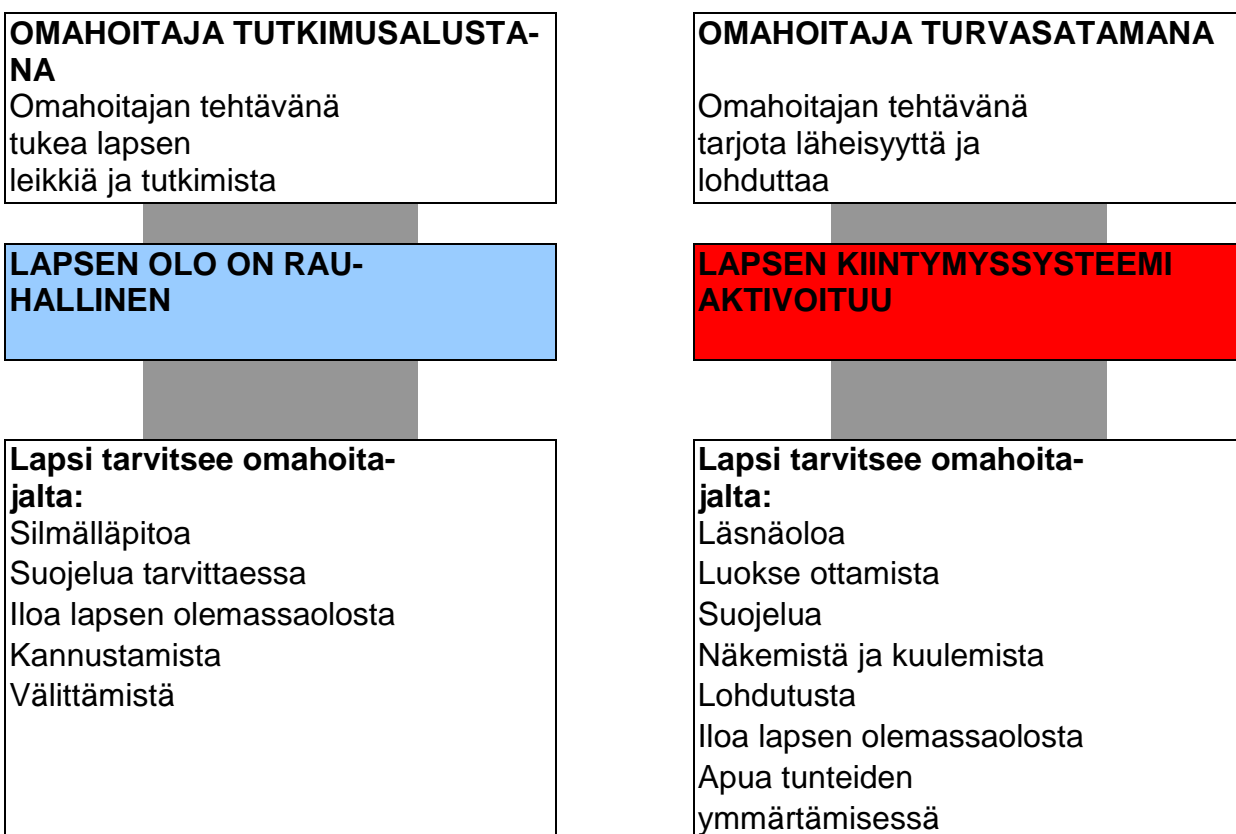
Omahoitajuuden syntyyn on vaikuttanut myös kontekstuaalinen kasvun malli, joka pohjautuu psykologi Urie Bronfenbrennerin kehittämään ekologiseen teoriaan. Teoriassa tarkastellaan lapsen kasvuympäristön vaikutusta lapsen kehitykselle ja kasvuympäristö nähdään asteittain laajenevana kontekstina. Kasvatus nähdään teorian mukaan yhteistyöhankkeena kaikkien lapsen elämään osallistuvien kesken. Kontekstuaalisessa kasvun mallissa keskeistä on nähdä lapsen kasvuprosessi erottamattomana osana lapsen kasvuympäristöä. Mallissa nähdään, että kaikella lapsen ympärillä tapahtuvalla on lasta kasvattava vaikutus. Lapsi nähdään vuorovaikutuksen aktiivisena osapuolena, joka omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristöönsä. (Salminen & Tynnen 2011, 13, 17–20.)

Omahoitajuus on työskentelymalli, jossa painottuu sensitiivinen läsnäolo. Se vaikuttaa työntekijöiden tapaan kohdata lapsi päiväkodin arjessa jokaisena hetkenä jokaisena päivänä. Henkilökunnan persoonallisuudet, resurssit ja esimerkiksi ryhmän koko vaikuttavat omahoitajuuden muotoutumiseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 14.) Samoilla linjoilla kirjoittavat Salminen ja Tynnenen (2011, 13) todetessaan, ettei omahoitajuuden toteuttamiselle ole yhtä oikeaa tapaa ja että kunkin ryhmän omahoitajuus muovautuu ryhmän mukaan. Kannisen ja Sigfridsin mainitsemien tekijöiden lisäksi he kirjoittavat lasten iän ja henkilökunnan lukumäärän vaikuttavan omahoitajuuden toteuttamisen muotoon. He myös pitävät tärkeänä, että omahoitajuuden säännöistä sovitaan yhdessä ja että koko ryhmä sitoutuu niitä noudattamaan. Oman työn reflektointi sekä omahoitajalla itsellään että koko tiimillä on heidän mukaansa tärkeässä roolissa omahoitajamallia käytettäessä.

Kalland (2011, 158) kirjoittaa omahoitajamallin perustuvan ajatukseen, ettei lasta voi hoitaa, kuin hänet olisi jätetty aikuisia vilisevälle rautatieasemalle, jossa kukaan aikuinen ei ota vastuuta kyseisestä lapsesta. Hänen mukaansa päivähoitoa tulisi kehittää niin, että lapsella olisi päivähoidossa nimetty omahoitaja. Hänen ajatuksensa perustuvat kiintymyssuhdeteoriana, jonka mukaan lapsella on tarve turvallisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin. Hän kertoo esimerkin juuri hoidon aloittaneesta alle vuoden ikäisestä pojasta, josta kukaan ei ota hoidossa erityistä vastuuta. Esimerkissä kuvataan, kuinka päiväkodin viisi eri hoitajaa käyvät kukin vuorollaan hoitamassa ja auttamassa poikaa aamun eri tilanteissa. Pieni poika yrittää saada aikuista pysähtymään luokseen ripustautumalla tämän jalkoihin, mutta kukaan hoitajista ei pysähdy kunnolla pojan luokse ja anna hänelle huomiotaan. Poika reagoi aikuisten vaihtuvuuteen ja tilanteen stressaavuuteen pureskelemalla uloslähtötilanteessa hampaitaan ja ruokailussa lusikkaansa.

Omahoitajamalli perustuu ajatukseen, että kiintymys, joka syntyy lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välille toimii suojana lapsen kehitykselle. Omahoitajamallissa lapsen vanhempien ja päivähoidon aikuisen väliselle vuorovaikutukselle luodaan pohja jo ennen lapsen aloittamista päivähoidossa. Rauhallinen tutustuminen yhdessä vanhemman kanssa ja erokokemuksia valmisteleva harjoitteluvaihe kuuluvat myös omahoitajamalliin. (Kalland 2011, 160.)

Lapsen kannattelu turvallisella tavalla päivähoitossa kuuluu omahoitajan tärkeisiin tehtäviin. Hoitajan tulee toimia lapselle turvasatamana, jonne lapsi voi tulla hakemaan turvaa ja lohdutusta hädän hetkellä. Hoitajan tulee lohduttaa ja antaa lapselle turvaa, kunnes lapsen turvallisuudentunne täyttyy ja kiintymyssysteemi kytkeytyy pois päältä. Lapsen leikkiessä ja tutkiessa ympäristöään hoitajan tehtävänä on antaa lapselle rauha jatkaa toimintaansa ja jakaa lapsen itsenäistymisen askeleet yhdessä lapsen kanssa. Hoitajalta vaaditaan riittävää läsnäoloa ja lapsen lähellä oloa, jotta hän pystyisi vastaamaan lapsen tarpeisiin mahdollisimman hyvin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 105–107.) Pieni lapsi tarvitsee vastauksen hoitajalta lähettämiinsä signaaleihin, jotta lapsi oppisi ohjaamaan käyttöstään ja säätelemään tunnetilojaan. Toteutuakseen tämä vaatii hoitajalta lapsen yksilöllistä kohtelua ja kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 157.)

KUVIO 1. Omahoitajan toimiminen lapselle tutkimusalustana ja turvasatamana (Kanninen & Sigfrids 2012, 108)

Kanninen ja Sigfrids (2012, 109) kirjoittavat, että ympäristön tutkimisen kyvyttömyys voi olla turvattomien lasten haasteena. Lapsi käyttäytyy ja toimii tällöin kuin hän tarvitsisi koko ajan läheisyyttä ja suojelua ja kuin hänen kiintymisjärjestelmänsä olisi jatkuvasti aktivoituneena. Turvallisen suhteen muodouduttua häntä hoitavaan aikuiseen lapsi tarvitsee erityistä tukea ja rohkaisua ympäristön tutkimiseen ja leikkiin sekä kokemusta siitä, että hänestä välitetään. Joskus lapsi saattaa käyttäytyä kuin hän ei tarvitsisi läheisyyttä, apua tai lohdutusta ja vastustaa näin kaikenlaista kontaktia tai hänen käytöksensä on korostuneen leikkisuuntaista. Tällöin häntä hoitavan aikuisen tulee tukea erityisesti lapsen lähestymispyrkimyksiä.

Oman lapsensa hoito ja toiminnan toteutus ovat myös omahoitajan vastuulla. Tuntiessaan parhaiten lapsen kyvyt ja tietäessään parhaiten lapsen senhetkisen osaamisen, omahoitaja voi suunnitella toiminnan sopivan vaatimustason mukaan. Hänen tuleekin toimia lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä ja tukea toiminnallaan lasta saavuttamaan seuraavan kehitystason. Hänen tulee myös luoda lapsen vanhempiin lapsen kehitystä tukeva kumppanuussuhde, jossa vallitsee avoin ja refleктоiva ilmapiiri. Koska omahoitaja ei voi olla aina paikalla, on tärkeää, että omahoitaja kertoo omista lapsistaan muille tiimin jäsenille. Näin muut tiimin jäsenet tietävät lasten mahdolliset erityistarpeet ja pystyvät myös luomaan turvallisen suhteen lapseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 105.)

Päivähoidon aloitusvaiheella on suuri merkitys niin lapselle kuin vanhemmallekin ja kasvattajan ensimmäisten viikkojen aikana luoma suhde lapseen ja vanhempiin luo pohjan koko lapsen tulevalle päivähoidolle. Kasvattajan kuulevalla ja sensitiivisellä otteella työhön on suuri merkitys lasta ja perhettä ajatellen. Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen kannattelu kuuluu päivähoidon tämän vaiheen tärkeimpiin tehtäviin. (Salminen & Tynninen 2011, 42.) Lapsen ja omahoitajan välille solmitun kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa olennaisesti päivähoitoon sopeutumiseen (Sinkkonen & Suhonen 2005, 124).

Tiedon uuden lapsen aloittamisesta tullessa päiväkotiin lapsen tuleva omahoitaja ottaa yhteyttä tulevan hoitolapsensa perheeseen sopiakseen aloituskeskustelun. Aloituskeskustelu voidaan sopia käytäväksi perheen kotona, päiväkodissa

tai muussa sopivassa paikassa perheen toiveiden mukaan. Aloituskeskustelun tavoitteena on keskustella lapsen hoidon aloitukseen liittyvistä asioista, perheen toiveista ja odotuksista hoidon suhteen. (Salminen & Tynninen 2011, 41.)

Harjoittelun aikana lapsi ja vanhempi tutustuvat yhdessä hoitajiin, toisiin lapsiin sekä päiväkotiin ja sen ympäristöön. Päivän erilaisten rutiinien läpikäyminen vanhemman kanssa on myös tärkeää. Harjoittelu-aikaa kutsutaan pehmeäksi laskuksi, jonka ensisijainen tavoite on tutustuttaa lapsi ja perhe omahoitajaan sekä päiväkotiin. Lapsen tulisi kokea olonsa turvalliseksi omahoitajan kanssa ennen vanhemmasta erossa olon harjoittelua. (Kanninen & Sigfrids 2012, 144–145.)

Munter (2001, 50) korostaa myös päivähoiton aloitukseen liittyvän turvallisuuden tunteen tärkeyttä ja hänen mukaansa päivähoiton aloitus olisi luotava sellaiseksi, että lapsella on mahdollisuus rakentaa turvallinen suhde päivähoiton aikuisiin. Tämä vaatii toteutuakseen aidosti vastavuoroista suhdetta aikuisen ja lapsen välillä sekä lapsen kohtaamista ainutlaatuisena ihmisenä. Lapseen tutustuminen ja yhteinen matka voi alkaa vasta tämän jälkeen. Hänen mukaansa viimeistään pehmeän laskun aikana tulisi luoda pohja lapsen ja häntä hoitavan aikuisen suhteelle.

Tutustuttuaan päiväkotiin yhdessä vanhemman kanssa lapsi voi vähitellen harjoitella erossa oloa vanhemmastaan omahoitajansa kanssa. Eron hetkillä on tärkeää, että lapsi on tietoinen vanhemman lähdöstä ja saa tiedon omahoitajaltaan vanhemman paluusta oman käsityskykynsä mukaan. Lapsen ollessa kykenemätön vielä sanallisesti tai ajallisesti hahmottamaan tulevia tapahtumia, erotilanteet ovat yksinjäämisen kanssa lapselle suurinta stressiä aiheuttavia tilanteita. Ensimmäisten viikkojen erotilanteet tulisikin hoitaa suunnitellusti niin, että vanhempi varaa erotilanteisiin riittävästi aikaa ja hänellä on näin mahdollisuus auttaa lasta suuntaamaan mielenkiintonsa leikkeihin ja ympäristön tutkimiseen. Omahoitajan tehtäviin puolestaan erotilanteissa kuuluu tilanteiden tekeminen mahdollisimman rauhallisiksi ja mukaviksi. On tärkeää kiinnittää huomiota hoidon alkuvaiheisiin, koska ensimmäisten yksinolopäivien emotionaaliset kokemukset jäävät lapsen mieleen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 146–147.)

Vuorinen (2007, 48–53) tarkasteli tutkimuksessaan omahoitajuutta toteuttavan päivähoitotyhmän hoitajien ja vanhempien välisiä ero- ja kohtaamistilanteita päivähoitoon tulo- ja hakutilanteissa. Hän käytti kiintymyssuhteen kannattelusta kyseisissä tilanteissa nimitystä sillan rakentaminen. Tekemiensä havaintojen perusteella Vuorinen kirjoittaa, että lapsi otettiin henkilökohtaisesti vastaan päivähoitoon tulotilanteissa ja tulevasta päivästä kerrottiin lapselle vanhemman läsnä ollessa. Vuorinen koki, että lapsi ei jäänyt siirtymätilanteessa yksin ja lapsi sai hoitajalta tarvittaessa tukea erotilanteessa. Vuorinen myös havaitsi, että lapsen otti vastaan omahoitaja, mikäli hän oli paikalla. Muussa tapauksessa toinen ryhmän vakituisista hoitajista otti lapsen vastaan. Hakutilanteissa hoitajan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen käytettiin aikaa ja hoitajat sekä vanhemmat kävivät lävitse päivän kulkua ja kuulumisia. Vanhemmat olivat Vuorisen mukaan tietoisia lapsen päivän sisällöstä päiväkotipäivän aikana ja hän havaitsi tavoitteellista sillanrakentamista päiväkodin ja kodin välillä.

Salminen ja Tynnen (2011, 54) tuovat tiedonkulkuun liittyen esiin viestivihko-käytännön, johon lapsen omahoitaja kirjaa tiedon lapsen päivän kulusta. Näin myös muut ryhmän työntekijät ovat tietoisia lapsen päivän kuulumisista ja käytäntö helpottaa tiedonkulkua työntekijöiden välillä. Salminen ja Tynnen näkevätkin käytännön erinomaisena työvälineenä tiedonsiirrossa.

Lapsen olo on turvallinen, kun hän tietää, että päivähoitossa on ainakin yksi tuttu aikuinen. Kiintymys omahoitajaan korostuu esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi kaipaa lohtua. (Vuorinen 2007, 52.) Lapsi saa voimia kasvuunsa ja kehitykseensä läheisestä suhteestaan omahoitajaan. Omahoitajaltaan saamat säätelevät ja pehmentävät kokemukset stressitilanteissa auttavat lasta välttämään yksinjäämisen pelokkaiden ja kaoottisten tunteiden kanssa. (Kalland 2011, 160.) Salminen ja Tynnen (2011, 72) kirjoittavat omahoitajan lapselle antaman huolenpidon, ajan ja turvan vahvistavan lapsen käsitystä omasta itsestään ja muista. He näkevät, että omahoitaja voi tuoda turvallisuutta ja vakautta myös lapselle, jonka kiintymyssuhde vanhempiin ei ole kehittynyt normaalisti. Omahoitaja auttaa näin lasta läpikäymään tunteita, joiden läpikäymiseen lapsella ei ehkä ole ollut kotona mahdollisuutta.

Kalliala (2012, 163) kuvaa esimerkissään omahoitajan tärkeyttä lapsen turvallisuudentunteen ylläpitäjänä. Hän kirjoittaa 1 v. 8 kk ikäisestä Siiristä, joka on muutamaa viikkoa aiemmin aloittanut päivähoidon. Siiri on leikkimässä hiekkalaatikolla, kun hän yhtäkkiä alkaa ikävöimään äitiä ja kutsuu äitiä luokseen itkuun purskahtamaisillaan. Seuraavaksi hän kokoaa hiekkalelunsa ja siirtyy hiekkalaatikon toiseen reunaan omahoitajansa jalkojen juureen istumaan ja asettuu leikkimään. (Kalliala 2012, 163.) Omahoitaja palauttaa läsnäolollaan lapselle turvallisuudentunteen ja lapsen olo rauhoittuu.

Omahoitajuus tuo myös rutiineja lapsen hoitopäivään. Menetelmä tuo kasvuympäristöön kiireettömyyttä sekä aikuisten pysyvyyttä, jotka auttavat lasta kehittymään oman tahtinsa mukaan. Ryhmässä olemisen taidot sekä ympäristö tulevat lapselle tutuiksi. Saatuaan tankattua riittävästi turvaa ja vietettyään tarpeeksi aikaa omahoitajansa kanssa, lapsi alkaa kiinnostua myös muista aikuisista ja lapsista. (Salminen & Tynninen 2011, 15.) Omahoitajuus on Vuorisen (2007, 59) mukaan lapsilähtöistä ja se näkyy omahoitajuutta toteuttavan ryhmän kasvatuskäytännöissä. Päivän ohjelmassa joustetaan ja toimintaa eriytetään lapsen rytmin ja persoonan mukaan. Lapsilähtöiseen toimintaan kuuluu myös lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen tukeminen.

Vanhempien kannalta ajatellen omahoitajuus voi helpottaa yhteydenpitoa päivähoitoon. Vanhemmat voivat keskittyä vuorovaikutukseen ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2007, 44.) Vanhemmalla on tietoa kenen kanssa keskustella lapsensa asioista ja kuka työntekijöistä on eniten paneutunut juuri heidän lapsen asioihin. Omahoitajuus vaikuttaa näinollen vanhemman hyvinvointiin ja sitä kautta myös lapsen hyvinvointiin. (Salminen & Tynninen 2011, 56.)

Omahoitajamenetelmä helpottaa työntekijän työtä. Työn kuormittavuus ja äänen määrä vähenevät ja menetelmä tuo tiimiin yhteiset säännöt, joita jokainen tiimin jäsen sitoutuu noudattamaan. Työntekijän hyvinvointi ja työn mielekkyys myös lisääntyvät, kun hän voi keskittyä aidosti yksittäiseen lapseen. Omahoitajana toimiessaan hän voi ohjata oman pienryhmänsä oppimisprosessia varmistaen samalla jokaisen lapsen tulevan kohdatuksi ja kuulluksi. Samalla hän voi myös

antaa lapselle yksilöllistä tukea, mikäli lapsi sitä tarvitsee. (Salminen & Tynninen 2011, 15, 44.)

Omahoitajana ollessaan työntekijällä on mahdollisuus perheiden yksilölliseen tukemiseen. Hän voi antaa perheille juuri heidän sillä hetkellä tarvitsemaansa oikeanlaista tukea lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa. (Vuorinen 2007, 61.) Omahoitajuuden voidaan olettaa Kallialan (2013, 193) mukaan lisäävän myös työntekijöiden sensitiivisyyttä. Työntekijät näkevät lapset uusin silmin toimiessaan heidän omahoitajinaan ja lisääntyneen läheisyyden ansiosta he vastaavat auliimmin lasten emotionaalisiin tarpeisiin.

Omahoitajuuteen toimintamallina liittyy myös haasteita. Salminen ja Tynninen (2011, 58–59) kirjoittavat, että työntekijän poissaolo tuo omahoitajuuteen haasteita. He kirjoittavat myös työntekijän yhtäkkisestä ryhmästä poistumisesta ja heidän mukaansa omahoitajan yhtäkkinen poistuminen ryhmästä luo lapselle turvattomuutta, jos lapsi ei ole voinut ennakoida tilannetta. He korostavat koko perheen huomioimista tilanteessa, jossa omahoitajuus päättyy. Toissijaisen kiintymyssuhteen luominen lapseen tuo heidän mukaansa työntekijälle mahdollisuuksien lisäksi myös velvollisuuksia. Työntekijän velvollisuus onkin kertoa lapselle ja perheelle tulevaisuudestaan ettei yhtäkkisestä ryhmästä poistumisesta seuraavaa mahdollista hylkäämisen kokemusta ja luottamuspulaa pääsisi syntymään. Ennakoinnin merkitys korostuu, jos työntekijän poissaolo kestää pidempään. Kannisen ja Sigfridsin (2012, 127) mukaan työntekijän ryhmästä poistumisesta kertomisen tärkeys korostuu lapselle, jolla on turvattomia kokemuksia ennestään. Omahoitajan yhtäkkinen poistuminen voi lapsen mielestä liittyä hänen huonoon käytökseensä ja lapsi saattaa syyllistää tilanteesta itseään.

Myös Vuorinen (2007, 56) kirjoittaa lasten informoinnin tärkeydestä omahoitajan poissaoloon liittyen. Tutkimuksessaan tekemiensä havaintojen perusteella hän huomasi, että lasten saatua tietää omahoitajansa poissaolosta ja sen syystä, lapset hakeutuivat toisen katsomansa ryhmän tutun ja turvallisen hoitajan luokse. Näin myös omahoitajan poissa ollessa lapset saivat osakseen tutun hoitajan turvaa ja huomiota.

Salminen ja Tynninen (2011, 59, 64) kirjoittavat, että myös työntekijöiden työvuorot tuovat haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen liittyen. Työntekijöiden työvuorot saattavat alkaa joinain päivinä tavallista myöhemmin ja vastaavasti päättyä aiemmin. He tuovat esiin myös lapsiryhmän elämisen omahoitajuuden toteutukseen liittyvänä haasteena. Lasten vaihtuminen ryhmässä kesken toimintakauden vaikuttaa heidän mukaansa omahoitajuuden toteutukseen ryhmässä. Työntekijä aloittaa hoidon ensiaskeleet perheen kanssa aina uuden hoitosuhteen alkaessa ja tämä vaikeuttaa heidän mukaansa omalta osaltaan omahoitajuuden toteutusta ryhmässä.

Joskus saattaa olla Kannisen ja Sigfridsin (2012, 111–113) mukaan niin, että työntekijä on itse esteenä omahoitajuuden onnistumiselle. Työntekijä saattaa olla lapsen silmin joko laiminlyövä tai sitten liian tunkeutuva. Ongelmat tulisi ottaa vakavasti ja muistaa, että kaikki lasten kanssa työtä tekevät ovat omalta osaltaan vaikuttamassa lapsen tulevaan elämään. Samoja asioita pohtii Vuorinen (2007, 66) kirjoittaessaan, että yksittäisen hoitajan merkitys lapsen hyvinvointiin on omahoitajamallissa suurempi kuin perinteistä hoitoa toteuttavassa ryhmässä. Omahoitajasta voi hänen mukaansa olla pahimmassa tapauksessa lapselle enemmän haittaa kuin hyötyä, jos lapsen ja hoitajan kemiat eivät kohtaa tai jos vuorovaikutus muuten ontuu. Vuorinen epäilee kyseisten tilanteiden olevan harvinaisia, mutta toivoo niiden mahdollisuuden kuitenkin otettavan huomioon. Kalliala (2013, 259, 269–270) kirjoittaa tutkimuksensa perusteella, ettei kaikkien aikuisten ole helppo lähestyä lasta ja että päivähoidon aikuisetkin ovat oman kulttuurinsa kasvatteja. Lapselle ei hänen mukaansa tulisi osoittaa omahoitajaa, jolla ei ole edellytyksiä luoda luottamuksellista suhdetta lapseen. Varhaiskasvatus vaatiikin Kallialan mukaan erityislaatuista osaamista lapsen kanssa olemisessa.

5.3 Omahoitajuus ja kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan Varhaiskasvatuksen perusteiden (2005, 31) mukaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessin tukemista, johon vanhemmat sekä henkilöstö tietoisesti sitoutuvat

toimimalla yhdessä. Toiminnassa edellytetään vanhempien ja henkilöstön keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Vanhemmilla on ensisijainen lasten kasvatusoikeus, kasvatusvastuu sekä lapsen tuntemus. Henkilöstö omaa koulutuksensa antaman ammatillisen tiedon ja osaamisen. Vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta on henkilöstöllä. Kekkonen (2012, 43) kirjoittaakin, että kumppanuusyhteistyö rakentuu juuri työntekijän ammatillisen osaamisen ja kokemuksen sekä vanhemman oman lapsensa tuntemuksen pohjalta. Hänen mukaansa kasvatuskumppanuutta kuvataan kolmiosuhteeksi, joka käsittää lapsen, vanhempien ja kasvattajien väliset suhteet. Kyseisessä kolmiosuhteessa vaihteittain etenevissä kohtaamisissa ja lapsen kasvun tukemisen prosessissa jaetaan lapsen tarinoita ja kokemuksia.

Kasvatuskumppanuuden toimiessa siinä yhdistyvät vanhempien ja hoitajien ymmärrys ja tieto lapsesta niin, että kumppanuudessa korostetaan vanhempia lapsen ensisijaisena ihmissuhteena (Kanninen & Sigfrids 2012, 133). Vanhemmille tulee luoda tunne siitä, että päivähoiton työntekijä ymmärtää vanhemman olevan kaikkein tärkein lapselleen (Salminen & Tynninen 2011, 42). Vanhemmuutta tuetaan antamalla vanhemmille tieto lapsen tarpeista ja kehitysvaiheista. Päivähoiton aloitusvaiheessa hoitajan tulee kertoa päivähoiton aloitusvaiheeseen liittyvistä asioista vanhemmille ja korostaa vanhemmille heidän rooliansa tässä siirtymätilanteessa. Omahoitajan tehtävänä on olla herkkä niin lapsen kehityksen kuin lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksenkin suhteen ja pohtia tarvittaessa yhdessä vanhemman kanssa lisätuen tarpeesta, jos sellaiselle tarvetta ilmenee. (Kanninen & Sigfrids 2012, 133–134.)

Luottamuksellisen suhteen saavuttaminen on erittäin tärkeää yhteistyön kannalta. Tavoitteena avoimessa vuorovaikutuksessa päivähoiton työntekijän ja vanhemman välillä on ulkopuolisuuden ja lapsesta vieraantumisen tunteen ehkäiseminen ja vanhemman emotionaalisen kosketuksen ylläpito lapseensa. (Salminen & Tynninen 2011, 35, 42.) On hyvä muistaa, että ryhmän kaikilla työntekijöillä on kasvatusvastuu koko ryhmän lapsista. Jokaisella työntekijällä tulee olla ajantasaiset tiedot ryhmänsä lapsista ja heidän perheistään. Näin voidaan

mahdollistaa ammatillisen vuorovaikutuksen toteutuminen kaikkien asiakkaana olevien perheiden kanssa. (Salminen & Tynninen 2011, 54.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat neljä periaatetta. *Kuuleminen* on suhde toiseen ihmiseen, jossa kuullaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia ja puhetta. Kuuleminen on eläytyvää kuuntelua, jossa ollaan läsnä, eläydytään ja keskitytään toisen ihmisen kuuntelemiseen. Kuulluksi tuleminen on kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. (Kaskela & Kekkonen 2007, 32.)

Kuuntelu toimii välineenä toisen ihmisen hyväksymään oppimisessa, ymmärtämisessä ja kunnioittamisessa. *Kunnioitus* helpottaa avoimen vuorovaikutuksen syntymisessä. Kunnioitusta osoitetaan toiselle rehellisellä ja avoimella toiminnalla sekä puhumisella. Toisen ihmisen arvostaminen ja hyväksyminen tarkoittavat kunnioittavaa asennetta toista kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2007, 34.)

Kuulemisen ja kunnioituksen periaatteet rakentavat pohjan *luottamuksen* rakentumiselle. Luottamus vaatii syntyäkseen aikaa, yhteisiä kohtaamisia sekä vuoropuhelua. Sensitiivinen suhde lapsen ja kasvattajan välillä auttaa vanhempia luottamaan lapsen saamaan hoitoon ja pitämään hoitoa turvallisena lapselleen. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen työntekijöiden ja vanhempien väliselle vuorovaikutukselle on kasvatuskumppanuuden keskeinen tavoite. (Kaskela & Kekkonen 2007, 36.)

Kuuleminen toimii välineenä sisäänpääsulle *dialogiin*. Dialogi on tasa-arvoista puhetta, jossa molempien osapuolien tietämys on yhtä arvokasta. Kuulemisen ja kunnioituksen kokemus tekevät mahdolliseksi, että dialogisessa vuoropuhelussa voidaan asioista olla eri mieltä sekä puhua asioista suoraan ja rehellisesti. (Kaskela & Kekkonen 2007, 38.)

5.4 Omahoitajuus ja pienryhmätoiminta

Pienryhmätoimintaan on siirrytty päiväkodeissa 2000-luvulla. Pienryhmällä toimintamallina tarkoitetaan erityistä ja suunnitelmallista tapaa järjestää toimintaa

lapsiryhmässä. Pienryhmien koko vaihtelee tarpeen mukaan ja myös pienryhmän toiminta-ajoissa on vaihtelua. Joissakin päiväkodeista pienryhmissä toimitaan lähinnä aamupäivisin, kun taas toisissa mallia noudatetaan iltopäivään asti. (Raittila 2013, 69, 74, 80–81.) Vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen kuuluvat pienryhmätoiminnan perusajatuksiin. Ryhmän ollessa pieni lapsen on helpompi oppia näkemään omien tekojen vaikutukset toisiin ihmisiin sekä harjoitella omia taitoja erilaisiin tilanteisiin sopiviksi. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33.)

Omahoitajamenetelmää käytettäessä lasten jako pienryhmiin tapahtuu yleensä omahoitajan mukaan ja omahoitaja toimii pääsääntöisesti oman pienryhmänsä kanssa omien työvuorojensa puitteissa. Esimerkiksi syömistilanteet, vessassa käymiset, nukkumaanmenot ja ulkoiluhetket ovat niitä toimintoja ja siirtymätilanteita, jotka herättävät lapsen kaipuun turvasta ja aktivoivat lapsen kiintymissysteemin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 118.) Omahoitajamallin käytöllä voidaan luoda turvaa lapselle juuri näissä tilanteissa, koska näin lapsen oma hoitaja on läsnä tilanteissa ja lapselle välittyy hänen kaipaamansa turvallisuuden tunne. Toimiminen pienemmissä ryhmissä tuo päivähoidon arkeen myös rauhallisuutta ja lisää myös tältä osin lapsen hyvinvointia. (Salminen & Tynnenen 2011, 43–44.) Pienryhmissä toimiminen on sitä tärkeämpää, mitä pienempi lapsi on (Kanninen & Sigfrids 2012, 118).

Kannisen ja Sigfridsin (2012, 111) mukaan päiväkodin kaiken toiminnan ei kuitenkaan tarvitse perustua yhden ja saman aikuisen vetämiin ryhmiin. He kirjoittavat, että lapselle on hyväksi saadessaan harjoitella vuorovaikutuksessa olemista toistenkin aikuisten kanssa. Mikkola ja Nivalainen (2009, 33) näkevät hyvänä asiana, että lapsi oppii toimimaan myös isommassa ryhmässä päiväkodin arkea ja tulevaa koulumaailmaa ajatellen. He kirjoittavat, että ryhmän aikuisenkin kannalta on hyväksi, että hän voi toimia välillä vuorovaikutuksessa toisten aikuisten kanssa.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää varhaiskasvatuksessa käytettävää omahoitajuuden toimintamallia kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Pyrin selvittämään, mitä omahoitajuudella varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoitetaan sekä mitä hyvää ja mitä haasteita omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen. Haastattelujen avulla pyrin lisäksi saamaan selville, onko uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä, ja jos on niin miten vaikutus näkyy käytännössä. Toiveeni on haastattelujen avulla myös saada selville, kuinka lastentarhanopettaja pääsee selville ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä, jos ryhmässä toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä omahoitajuudella varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoitetaan?
2. Mitä hyvää omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen?
3. Mitä haasteita omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen?
4. Onko uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä, ja jos on niin miten vaikutus näkyy käytännössä?

Omahoitajuuden käytännön toteutuksen selvittäminen on tärkeää, koska omahoitajuus toimintamallina on yleistynyt päivähoidossa ja tapoja omahoitajuuden toteuttamiseen on monia. Erilaisten omahoitajuuden toteuttamiseen liittyvien toimintatapojen ja näkemysten selvittämisestä on hyötyä esimerkiksi päivähoidossa työskenteleville kasvattajille, koska näin he voivat saada uusia ideoita ja toimintatapoja omahoitajuuden toteuttamiseen lapsiryhmässä. On myös tarpeellista sekä työntekijöiden että lasten vanhempien kannalta lisäksi selvittää, että vaikuttaako uuden varhaiskasvatuslain voimaantulo omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä.

7 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ

Yksi kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta luonnehtiva piirre on aineiston harkinnanvarainen, teoreettinen tai tarkoituksen mukainen poiminta tai harkinnanvarainen näyte. Tällöin puhutaan tutkimuksesta, joka perustuu suhteellisen pienen tapausmäärään. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään antamaan kuvaus jostakin tapahtumasta, antamaan ymmärrys tietynlaisesta toiminnasta tai antamaan teoreettinen mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta tai merkitystä liittyen tutkimuksen onnistumiseen. Tarkoituksena on pyrkiä rakentamaan aineistosta teoreettisesti kestäviä näkökulmia. (Eskola & Suoranta 2008, 61–62.) Tuomen ja Sarajärven (2009, 85–86) mukaan tiedonantajien valinnan laadulliseen tutkimukseen tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Heillä tulisi olla mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä sekä kokemusta asiasta.

Tutkimukseni tutkimusympäristöinä olivat Nurmijärven kunnassa sijaitsevat kaksi päiväkotia. Haastatteluni kohdistuivat päiväkotien neljään lastentarhanopettajaan, jotka toimivat kaikki eri ryhmissä. Valitsin tutkimuksen kohdehenkilöiksi lastentarhanopettajia, koska varhaiskasvatuslain myötä juuri lastentarhanopettaja vastaa päiväkodissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Toiveeni oli haastattelujen avulla myös saada selville, kuinka lastentarhanopettaja pääsee selville ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä, jos lapsiryhmässä toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä. Koin myös, että lastentarhanopettajien omahoitajuuteen liittyvien kokemusten ja näkemysten avulla saan lisää valmiutta toimia lastentarhanopettajana sekä omahoitajana lapsiryhmässä päiväkodissa. Haastattelin molemmissa päiväkodeissa sekä pienempien että isompien lasten kanssa työskentelevää lastentarhanopettajaa, koska halusin kuvan omahoitajuuden käytännön toteutuksesta sekä pienempien että isompien lasten kanssa työskenneltäessä. Rajasin tutkimukseni koskemaan alle esikouluikäisten lasten ryhmiä.

8 AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT

Laadullisen tutkimuksen aineisto on Alasuutarin (2011, 88) mukaan pala tutkimuksen kohteena olevasta maailmasta. Hän kirjoittaa, että laadullinen aineisto koostuu erilaisista tutkimuksen kohteina olevista kieltä ja kulttuuria koskevista näytteistä, jotka voivat olla esimerkiksi eri tilanteissa tehtyjä tekstejä ja puheita.

Aineiston keruumenetelmänä tutkimuksessani käytin haastattelua, koska mielestäni se sopi parhaiten antamaan vastauksia omahoitajuuteen liittyviin tutkimuskysymyksiini. Haastattelu on Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 34–35, 48) mukaan kielen käyttöön perustuvaa kahden ihmisen välistä viestintää, jossa ihmisten sanat, niiden kielellinen merkitys ja tulkinta ovat perustana vuorovaikutukselle. Menetelmänä haastattelu on joustava ja se sopii erilaisiin tutkimuksiin. Haastattelun etuina nähdään myös se, että haastattelun avulla ihmisen puhe voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin, ja että haastattelun avulla saatuja vastauksia ja tietoja voidaan selventää sekä syventää.

Teemahaastattelu etenee Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 48) mukaan yksittäisten kysymysten sijaan tiettyjen ennalta mietittyjen teemojen varassa. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi, koska teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelussa tutkittavien ääni tulee kuuluviin ja keskeisinä ovat ihmisten tulkinnat asioista, asioille antamat merkitykset sekä merkitysten syntyminen vuorovaikutuksessa. Menetelmä mahdollistaa yksilön kaikkien kokemusten, ajatusten, uskomusten ja tunteiden tutkimisen ja siinä haastateltavien elämysmaailma sekä heidän tilanteista antamat määritelmät ovat tärkeässä roolissa. Eskola ja Suoranta (2008, 87) näkevät teemahaastattelun etuna myös sen, että teemahaastattelurungon teemat voivat toimia apuna haastatteluaineiston jäsentämisessä. Valitsin haastattelumuodoksi puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska teemahaastattelu antoi mielestäni haastateltaville lastentarhanopettajille mahdollisuuden tuoda vapaasti esiin omat näkemyksensä omahoitajuuteen liittyen. Koin myös Eskolan ja Suorannan tavoin teemahaastattelun etuna sen, että teemahaastattelurunkoa voidaan käyttää apuna haastatteluaineiston jäsentämisessä.

Olin yhteydessä valitsemieni päiväkotien johtajiin ja kerroin tutkimussuunnitelmastani ja kysyin alustavasti mahdollisuutta haastatella kyseisten päiväkotien lastentarhanopettajia. Päiväkodin johtajat kysyivät ryhmien lastentarhanopettajien mielenkiintoa haastatteluksi tulemisesta, jonka jälkeen otin itse yhteyttä lastentarhanopettajiin. Kerroin heille tutkimussuunnitelmastani ja kysyin vielä suostumusta haastatteluun osallistumisesta. Tämän jälkeen katsoimme yhdessä sopivaa ajankohtaa haastattelulle.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) kirjoittavat, että on perusteltua antaa haastateltavalle kysymykset tai haastatteluaiheet etukäteen tutustuttavaksi, koska haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman kattava aineisto tutkimusta varten. Heidän mukaansa koko haastattelun onnistumista ajatellen on suositeltavaa, että haastateltavat saavat kysymykset, teemat tai vähintään aiheen etukäteen tutustuttavaksi. Laadin kysymysteni teema-alueet ja teema-alueisiin liittyvät tarkentavat kysymykset lomakkeelle, jonka toimitin haastateltaville lastentarhanopettajille ennen haastatteluja etukäteen tutustuttavaksi. Koin, että lastentarhanopettajien olisi mukavampi tulla haastatteluun saatuaan tutustua haastattelun aiheeseen ja kysymyksiin etukäteen. Koin myös Tuomen ja Sarajärven tavoin, että antamalla kysymykset haastateltaville lastentarhanopettajille etukäteen minulla olisi mahdollisuus saada haastattelujen pohjalta mahdollisimman kattava aineisto tutkimustani varten.

Tutkimusluvan saatuani suoritin lastentarhanopettajien haastattelut viikoilla 3 - 6 vuonna 2016. Haastattelin kaikkia neljää lastentarhanopettajaa erikseen, koska näin varmistuin siitä, että kaikilla haastateltavilla oli mahdollisuus tuoda oma näkemyksensä ja tietonsa asioista esiin. Pyysin haastateltavilta lupaa haastattelun nauhoitukseen äänitallenteen saamiseksi ja luvan saatuani nauhoitin käymämme haastattelut. Nauhoituksen avulla minulla oli mahdollisuus saada itseleni talteen koko haastattelun tuottama aineisto eikä mikään osa haastattelusta jäänyt pois siksi, etten olisi ehtinyt kirjata vastauksia tai että muistaisin haastateltavan vastauksen eri tavalla kuin he olivat todellisuudessa sanoneet. Haastattelin lastentarhanopettajia heidän työpaikoillaan. Tein haastattelutilanteessa äänitallenteen lisäksi kirjallisia muistiinpanoja haastateltavien vastauksista.

Haastattelut olivat kestoaltaan noin 30–45 minuuttia. Haastattelut ja nauhoitus sujuivat ongelmitta ja sain talteen käymämme haastattelut alusta loppuun.

Tuomi ja Sarajärvi (2013, 97) kuvaavat teorialähtöistä analyysiä perinteiseksi analyysimalliksi, jossa jokin tietty teoria, malli tai auktoriteetin esittämä ajattelu ohjaa esimerkiksi tutkimuksessa kiinnostavien käsitteiden määrittelyä. Heidän mukaansa tutkittava ilmiö määritellään jonkin jo aiemmin tunnetun mukaisesti. He näkevät, että teorialähtöisessä analyysissä aineiston analyysiä ohjaa kehys, joka on luotu aikaisemman tiedon perusteella. Analysoin haastatteluaineistoni teorialähtöisesti. Käsittelin tutkimuksessani omahoitajuutta kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta ja teemahaastattelurunkoni teemat pohjautuivat tutkimuskysymyksiini, jotka oli laadittu kiintymyssuhteeseen ja omahoitajuuteen liittyvän teorian tiedon pohjalta.

Litteroin haastattelumateriaalin heti haastattelut suoritettuani sanasta sanaan Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 135–136) antaman ohjeen mukaisesti. Heidän mukaan aineiston käsittelyyn ja analyysiin on hyvä ryhtyä pian aineiston keruun jälkeen, koska tuore aineisto inspiroi lukijaa ja haastatteluaineiston tietoja on helpompi täydentää heti haastattelun jälkeen, mikäli sille ilmenee tarvetta. He kirjoittavat laadullisen tutkimuksen analyysin alkavan jo haastattelutilanteessa, koska tutkija voi jo haastattelun aikana esimerkiksi kerätä lisää aineistoa kehittämänsä hypoteesin tai mallin tarkistukseen. Litteroidessani aineistoa huomasin kahden suorittamani haastattelun jälkeen, että haastattelusta saamani aineisto kaipasi joiltakin osin vielä lisätarkennusta. Lähetin kyseisille haastateltaville tarkennusta kaipaavat asiat ja kysymykset sähköpostilla. Saatuaani heiltä vastaukset lähettämiini kysymyksiin liitin saadun tiedon alkuperäiseen haastatteluaineistoon. Näin toimimalla sain täydennettyä haastatteluaineistoani ja siitä muodostui mahdollisimman kattava tutkimuskysymyksiäni varten. Sanasta sanaan litteroitua aineistoa kertyi haastattelujen pohjalta noin kaksikymmentä ykkösrivillä kirjoitettua liuskaa.

Hirsjärvi ja Hurme (2009, 149, 173) kirjoittavat, että tutkimusmenetelmä tai väline voi toimia pohjana luokittelulle, ja että esimerkiksi teemahaastattelun teemoja voidaan käyttää luokittelun pohjana. Teemoittelulla tarkoitetaan heidän

mukaan, että analyysivaiheessa keskitytään tarkastelemaan niitä aineistosta esiin nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Esiin nostetut teemat perustuvat tutkijan muodostamaan tulkintaan haastateltavana olevan henkilön sanomisista. Luettuani litteroimani haastatteluaineiston useaan kertaan läpi, teemoittelin haastattelun pohjalta kerätyn litteroidun haastatteluaineiston teemahaastattelurungon teema-alueiden alle. Seuraavaksi tiivistin teema-alueiden alla olevaa aineistoa, jonka jälkeen siirsin jokaiselta haastatellulta kerätyt samaa teemaa sisältävät tiivistetyt haastatteluaineistot yhden yhteisen teemahaastattelurungon teema-alueiden alle. Näin minulle muodostui jokaisen teemahaastattelurungossani olleen teeman alle kyseistä teemaa sisältävää eri haastatelluilta kerättyä materiaalia. Teemahaastattelurungon teema-alueet pohjautuivat tutkimuskysymyksiini, joten luokittelemalla aineistoa teema-alueiden alle sain samalla järjestettyä aineistoani tutkimuskysymyksiini peilaten.

Aineiston luokittelua seuraavan yhdistelyn tavoitteena on pyrkiä löytämään luokkien välille samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Yhdistelyn tavoitteena on myös ilmiön monipuolinen ymmärtäminen ja teoreettisen näkökulman tai mallin kehittäminen luokiteltua aineistoa varten. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 149–150). Seuraavaksi yhdistelin teemahaastattelurungon teemojen alla olevaa eri haastatelluilta kerättyä omahoitajuuteen liittyvää aineistoa samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. Peilasin haastatteluaineistoa samalla myös tutkimuskysymyksiini.

Laadullisen tutkimuksen aineiston käsittely koostuu keskeisiltä osiltaan sekä analyysistä että synteisistä. Analyysi on aineiston erittelyä ja luokittelua, synteisissä puolestaan aineistosta pyritään luomaan kokonaiskuvaa ja hahmottamaan tutkittava ilmiö teoreettisesti uudelleen (Hirsjärvi & Hurme 2011, 143–144.) Eriteltyäni ja luokiteltuani haastatteluaineistoa etenin tutkimuksessani synteisiin Hirsjärven ja Hurmeen ohjeiden mukaisesti. Kokosin omahoitajuuteen liittyvät haastattelutulokset tulososioon teema-alueiden alle, jotka pohjautuivat teemahaastattelurunkoni teema-alueisiin. Tavoitteenani oli muodostaa haastattelujen pohjalta mahdollisimman monipuolinen kuva omahoitajuuden käytännön toteutuksesta Nurmijärven kunnassa.

Pohdinta- ja johtopäätösosiossa peilaan aiemmin tutkimuksissa ja kirjallisuudessa kiintymyssuhteesta ja omahoitajuudesta kirjoitettua teorian tietoa haastattelujeni tuloksiin ja teen johtopäätöksiä omahoitajuuteen liittyen kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Arvioin pohdinta- ja johtopäätösosiossa myös omaa tutkimusprosessiani sekä tuon esiin tutkimukseni tuomia hyötyjä varhaiskasvatuksessa. Hirsjärven; Remeksen ja Sajavaaran (2010, 263–264) mukaan tutkimuksen pohdintaosuudessa koko tutkimuksen kehä umpeutuu. Tutkimuksessa saadut tutkimustulokset suhteutetaan teoriapohjaan ja tutkimuskysymyksiin. Lisäksi pohdintaosuudessa arvioidaan heidän mukaansa tutkimuksen perusteella saattujen tulosten merkitystä alalla sekä arvioidaan rehellisesti omaa tutkimusprosessia.

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen toteutuksen kaikkien vaiheiden tarkka selostus kohentaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston tuottamisen olosuhteiden kuvailussa olisi pyrittävä selkeyteen ja johdonmukaisuuteen. Aineiston analyysin luotettavuutta mitattaessa keskeistä on aineiston luokittelu sekä perustelut luokittelujen tekemiselle. Tutkimuksen tuloksia tulkittaessa tutkijan olisi perusteltava tekemänsä tulkinnat aineistosta. Suorat haastatteluotteet tutkimustekstissä auttavat lukijaa arvioimaan tutkimustulosten luotettavuutta. (Hirsjärvi; Remes & Sajavaara 2009, 232–233.) Olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tutkimukseni vaiheita. Haastattelujen toteutusta kuvatessani kiinnitin huomiota tarkkaan kuvaukseen haastattelujen onnistumisen kannalta olennaisista asioista. Aineiston analyysia kuvatessani perustelen teemahaastattelurungon sisältämien teema-alueiden käyttöä aineistoni luokittelun pohjana sekä tuon esiin kaikki läpikäymäni vaiheet haastatteluaineistoni käsittelyssä aina tulkintaan ja johtopäätöksiin asti. Lisäsin tulososioon suoria haastatteluotteita tuomaan perusteluja tekemilleni tulkinnoille haastatteluaineistosta.

Kirjallisuutta valitessaan tutkijan tulisi käyttää harkintaa ja valita lähteet kriittisesti. Myös lähteitä tulkitessa on pyrittävä kriittisyyteen. On kiinnitettävä huomiota lähteen kirjoittajan tunnettavuuteen ja arvostettavuuteen, lähteen ikään ja lähdetietojen alkuperään, lähteen uskottavuuteen, julkaisijan arvovaltaan ja vastuuseen sekä lähteen totuudellisuuteen ja puolueettomuuteen. (Hirsjärvi; Remes & Sajavaara 2009, 113–114.) Kriittinen asenne vallitseviin käytäntöihin ja tietoihin näkyy eettisyytenä. Hankitun tiedon tulee olla tehtävää ajatellen merkityksellistä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–13.) Pyrin valitsemaan tutkimuksessani käytettävän kirjallisen lähdeaineiston kriittisesti ja niin, että käytin vain tuoreita, tutkittuja tai muuten tunnettuja lähteitä. Käytin tutkimuksessani vain sellaista lähdeaineistoa, joka oli merkityksellistä tutkimusongelmani kannalta.

Lastentarhanopettajien haastattelut suoritin kahdessa eri päiväkodissa, jotta sain monipuolisemman kuvan omahoitajuuden käytännön toteuttamisesta ja

lakimuutoksen mahdollisista vaikutuksista omahoitajuuden käytännön toteuttamiseen Nurmijärven kunnassa kuin että olisin suorittanut haastattelut vain yhdessä päiväkodissa.

Henkilötietolain mukaan tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumisesta on voimassa koko tutkimuksen ajan. Aineistoa, joka sisältää tunnisteita, tulee käsitellä suunnitellusti ja käsitteilyn tulee olla asiallisesti perusteltua. Lisäksi tutkijan tulee suunnitella tunnistetietojen suojaamisen tavat tai niiden hävittäminen koskien aineistoa. Aineiston käsittelyssä tulee noudattaa huolellisuutta ja huolehtia tutkittavien yksityisyyden suojasta. Tutkimusta varten kerättyä aineistoa tulee käyttää vain alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Tutkijan tulee arvioida, mitkä asiat tutkimuksen raportoinnissa täytyy raportoida erityisen varovasti tunnistamisriskin vuoksi. Henkilötietolain mukaan tutkimusjulkaisuun sisällytetty suora aineistositaatti taustatietoineen on tehty täysin tunnistamattomaksi silloin, kun yksittäisten tunnistettavien tunnistaminen ei käy helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. (Kuula 2011, 86–87, 204–205, 208.)

Tutkimukseeni osallistuneiden lastentarhanopettajien suostumus tutkimukseen oli vapaaehtoista. Käsitelin aineistoa huolellisesti ja toimin etukäteen tekemäni suunnitelman mukaisesti. Kiinnitin huomiota haastateltujen yksityisyyden suojaan jo litterointivaiheessa, jolloin jätin käyttämättä haastateltavista suoria tunnistetietoja. Raportoin haastattelujen pohjalta saadut tutkimustulokset niin, ettei tutkimukseeni tullut kenenkään henkilökohtaisia tunnistetietoja ja niin ettei tutkimuksessani käyttämissäni suorissa aineistositaateissa esiinny tietoja, joista haastateltuja henkilöitä voisi tunnistaa. Käytin haastateltavilta keräämääni aineistoa vain tutkimukseeni antamaan tietoa tutkimuskysymyksiini.

10 TUTKIMUSTULOKSET

10.1 Omahoitajuus käytännössä

Haastattelujen perusteella omahoitajuus toi uutena toimintamallina tullessaan muutoksia toimintaan päiväkodin lapsiryhmässä. Uusi toimintamalli sitoutti työntekijöitä eri tavalla kuin ennen omahoitajatyömuotoa. Uudessa toimintamallissa lastentarhanopettajissa huolta herättivät ryhmän hallintaan liittyvät asiat. Ryhmissä oli totuttu toimimaan isoissa kokoonpanoissa. Toiminnallisen pienryhmätoiminnan tultua uutena toimintamallina ennen omahoitajuutta siirryttiin toimimaan pienemmissä ryhmissä, joissa lasten kanssa oleva aikuinen kuitenkin vaihtui. Lastentarhanopettaja oli näin läsnä toimintahetkillä ja näki kaikkien lasten ja lapsiryhmän toimintaa. Toiminnallinen pienryhmätoiminta oli kuitenkin muuttanut lapsiryhmän toimintaa jo paljon omahoitajamallin suuntaiseksi. Omahoitajuus toi tullessaan muutoksia toiminnalliseen pienryhmätoimintaan siten, että vaihtuvan aikuisen tilalle tuli pysyvä aikuinen, joka otti vetovastuun pienryhmän toiminnasta ja toiminnan suunnittelusta.

Omahoitajuus toimintamallina opetti, ettei lastentarhanopettajan tarvitse tietää kaikesta kaikkea. Lastentarhanopettajalla on vastuu ryhmän toiminnasta ja puunaisen langan pitämisestä käsissään, mutta hänellä on myös hyvät työkaverit, joiden kanssa voi keskustella asioista. Keskustelemalla ja asioiden kirjaamisella lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan lastentarhanopettaja saa tarvittavan tiedon lapsista. Kaiken kaikkiaan omahoitajuus koetaan haastateltujen lastentarhanopettajien mielestä kaikin puolin hyvänä toimintamallina lapsiryhmässä. Tulvaisuuden tavoitteena ja toiveena nähdään esimerkiksi, että omahoitaja voisi olla vielä enemmän omien lastensa kanssa, ja että vaikka varhaiskasvatuksen eri osien toteutukseen on tullut muutoksia, niin omahoitajuuden toivotaan säilyvän toimintamallina muutosten keskellä. Haastattelujen pohjalta esitettiin myös toive, että omahoitajuuden erilaisia toteutustapoja voitaisiin jakaa toisten kasvattajien kesken ja näin saada hyviä käytännön toimintaideoita omahoitajuuden käytännön toteutukseen lapsiryhmissä.

Enemmän pitäisi olla semmoisia aikoja, että kasvatushenkilöstö pystyisi tapaamaan ja vaihtamaan niitä hyviä käytänteitä ja kokemuksia.

Haastattelujen perusteella omahoitajuuden käytännön toteutus on riippuvainen lapsiryhmästä ja lasten iästä. Seuraavassa tuon esiin haastattelujen pohjalta omahoitajuuden käytännön toteutusta päivähoiton aloitukseen, lapsiryhmän toimintaan ja yhteistyöhön vanhempien kanssa liittyen.

Haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä lapsen tuleva omahoitaja pitää *aloituskeskustelun* hoidon aloittavan lapsen perheelle. Aloituskeskustelu pidetään pääsääntöisesti päiväkodilla. Perheelle tarjotaan mahdollisuutta myös kotona käytävään aloituskeskusteluun, mutta perheet valitsevat lastentarhanopettajien mukaan yleensä mieluummin päiväkodin aloituskeskustelupaikaksi. Joskus esimerkiksi kesällä käytävän aloituskeskustelun saattaa hoitaa toinen ryhmän aikuinen, jos lapsen omahoitaja on silloin lomalla. Haastattelujen perusteella koettiin hyväksi asiaksi, että omahoitaja pitää aloituskeskustelun, koska näin perhe pääsee tutustumaan omahoitajaan heti hoidon alussa. Myös aloituskeskustelun mahdollisuus lapsen kotona pitämiseen koettiin hyvänä asiana, koska tällöin lapsen tulevallalla omahoitajalla, lapsella ja lapsen vanhemmilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa lapsen kotiympäristössä. Käytännön nähtiin voivan osaltaan edesauttaa lapsen tutustumista omahoitajaan ja sitä kautta saatavan nopeuttaa päiväkotiin sopeutumista.

Haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä *lapsen ja vanhemman hoitoon tutustumisen* suhteen pyritään järjestämään niin, että lapsen omahoitaja on paikalla tutustumisen aikana. Hyvänä käytäntönä nähtiin, että vanhempi tutustuu päiväkotiin lapsen omahoitajan kanssa jo esimerkiksi aloituskeskustelun yhteydessä ja esittelee sitten lapselle päiväkotia heidän tullessa yhdessä tutustumaan.

Hyvä tilannehan se olisi niin, että vanhempi esittelisi tavallaan lapselle päiväkotia. Vanhempi olisi jo käynyt päiväkodissa alkukeskustelussa ja siinä olisin esitellyt päiväkotia hänelle.

Tutustumiskerroilla omahoitaja tutustuttaa lapsen ja vanhemman lapsiryhmään sekä näyttää lapselle ja vanhemmalle päiväkodin tiloja. Näin toimimalla koettiin, että lapsen ja vanhemman on helpompi kiinnittyä hoidon alussa yhteen aikuiseen ja saada luottavainen ja turvallinen olo ja vasta tämän jälkeen laajentaa tuntemusta toisiin ryhmän työntekijöihin. Tavoitteena on omahoitajuuden avulla näin luoda turvallinen silta kodin ja päiväkodin välille. Kiinnittymisen yhteen aikuiseen hoitoon tutustumisen aikana nähtiin korostuvan pienempien lasten kohdalla.

Yritetään järjestää työvuorollisestikin, että kun lapsi aloittaa, niin omahoitaja on silloin paikalla. Siinä saisi luotua sellaisen turvallisen sillan kodin ja päiväkodin välille. Lapsen ja vanhemman on helpompi kuitenkin hoidon alussa kiinnittyä yhteen aikuiseen ja saada turvallinen ja luottava ilmapiiri ja sitten vasta laajentaa tutustumista. Jotenkin tämä korostuu mun mielestä mitä pienemmästä lapsesta on kysymys.

Kiinnittyminen koettiin tärkeäksi myös isommilla lapsilla, mutta sen ei koettu korostuvan samalla tavalla kuin pienemmillä lapsilla. Tutustumisten kesto ajallisesti vaihtelee lastentarhanopettajien mukaan perhekohtaisesti ja lapset ovat erilaisia hoitoon sopeutumisessaan. Toiselle lapselle riittää lyhyempi tutustumisaika ja toisen lapsen on vaikea sopeutua hoitoon vielä muutaman viikonkaan tutustumisen jälkeen. Aina perheet eivät voi lastentarhanopettajien mukaan kuitenkaan etukäteen suunnitella ja ennakoida hoidon aloituksia, jos esimerkiksi lapsen vanhempi saa työpaikan ja työt alkavat lyhyellä varoitusajalla. Silloin lapsen hoitoon tutustuminen saattaa jäädä lyhyemmäksi ja hoitoon sopeutuminen saattaa kestää tällöin pidempään.

Lapsen aloittaessa hoidon lastentarhanopettajien ryhmissä pyritään siihen, että omahoitaja on mahdollisimman paljon lapsen kanssa. Omahoitaja antaa lapselle hoidon alussa erityishuomiota ja auttaa lasta tutustumaan itseensä. Lapsen sopeutumista uuteen tilanteeseen voidaan helpottaa esimerkiksi niin, että vaikka omahoitajan ei työvuoronsa mukaan kuuluisi jossain tilanteessa ollakaan, niin hän on tarpeen mukaan lapsen tukena ja turvana sekä auttamassa näin lasta sopeutumaan uusiin tilanteisiin. Kyseisen toimintatavan tärkeys korostuu pienten lasten kohdalla. Nähtiin, että pienet lapset ovat enemmän kiinni omahoi-

tajassa ja haluavat häneltä tukea ja turvaa. Toinen tapa helpottaa lapsen hoidon aloitusta on haastattelujen perusteella niin sanottu pehmeä aloitus, jossa pyritään siihen, ettei lapsi jää hoidon alussa vieraiden aikuisten kanssa vieraaseen paikkaan, vaan että vanhempi on lapsen mukana aloittamassa hoitoa esimerkiksi joinakin aamupäivinä.

On tarkoitus, että vanhempi pystyy olemaan siinä jonkun aikaa mukana. Ettei lapsi heti jää vieraaseen lapsiryhmään ja vieraiden aikuisten kanssa. Olisi sellainen pehmeä aloitus.

Pehmeässä aloituksessa pyritään myös siihen, että lapsen hoidossa olo aika pitenee alussa pikku hiljaa. Haastattelujen perusteella koettiin, että myös lasten hoidon aloitus vaihtelee lapsesta riippuen. Joku lapsi saattaa käydä useamman kerran ulkoilemassa vanhemman kanssa ennen yksin hoitoon jäämistä ja toinen lapsi saattaa jäädä hoitoon heti muutaman hoitoon tutustumiskerran jälkeen. Omahoitajuuden rooli koettiin tärkeäksi hoidon aloituksessa ja kiinnittymisen omahoitajaan nähtiin tapahtuvan nopeasti.

Selvästi näkee sen kiinnittymisen tässä ihan muutamassa hetkessä, kun pieni aloittaa. Pienikin, vaikka ei puhu mitään, niin katseella etsii sitä tuttua ja turvallista ihmistä.

Kiinnittymisen nähtiin myös vaihtelevan lapsikohtaisesti ja omahoitajan sekä lapsen temperamentilla ja luonteella nähtiin olevan vaikutusta siihen, miten lapsi kokee omahoitajan ja millainen suhde omahoitajan ja lapsen välille muodostuu.

Lastentarhanopettajien ryhmissä omahoitajilla on omat *pienryhmät*, joihin lapset on jaettu iän mukaan. Lapset on jaettu pienryhmiin esimerkiksi niin, että suunnilleen samanikäiset lapset ovat samassa pienryhmässä. Kyseisen toimintatavan koettiin helpottavan toiminnan suunnittelua lapsille. Pienemmistä lapsista koostuvan lapsiryhmän lapset on puolestaan jaettu pienryhmiin esimerkiksi niin, että jokaisessa pienryhmässä on sekä pienempiä että vähän isompia lapsia. Eriikäisistä lapsista koostuvissa pienryhmissä korostuu mallioppiminen, jossa pienemmät lapset oppivat taitoja isommilta lapsilta. Jaottelua pienryhmiin pienempien lasten lapsiryhmässä tehdään välillä myös muutenkin kuin omahoitajuuden

mukaan. Välillä toimitaan myös niin, että lapsiryhmän isoimmat lapset ovat yhdessä pienryhmässä ja heille järjestetään heidän ikätason mukaista toimintaa. Haastattelujen perusteella lapsen pienryhmään sijoittamiseen saatetaan joskus joutua tekemään muutosta, jos lapsen aloittaessa hoidon hänen ikäisten pienryhmä on jo täysi. Silloin lapsi voidaan sijoittaa toisen ikäisten pienryhmään, mutta lapsen ikä tulee ottaa tällöin huomioon toimintaa ryhmälle suunniteltaessa.

Pienryhmien toimintamallit vaihtelevat ryhmien mukaan. Pienryhmätoimintaa voidaan haastattelujen perusteella järjestää esimerkiksi niin, että omahoitaja vetää omalle pienryhmälleen toimintaa kahtena päivänä viikossa ja yhtenä päivänä kaksi isompien pienryhmää yhdistyvät, jolloin kyseisten pienryhmien omahoitajat pitävät yhteistä toimintaa pienryhmilleen. Lapsiryhmän pienimpien lasten omahoitaja toimii tällöin yleensä kaikkina kolmena pienryhmäpäivänä oman pienryhmänsä kanssa, koska ryhmissä koetaan, että pienempi ryhmä on pienemmille lapsille parempi vaihtoehto. Tämän lisäksi ryhmässä on toisen aikuisen vetämiä toiminnallisia pienryhmiä kahtena päivänä viikossa, jolloin pienryhmien lasten kokoonpano säilyy ennallaan.

Toisena esimerkkinä on vaihtaa pienryhmien vetovastuuta vuoroviikoin. Tällöin joka toinen viikko omahoitaja suunnittelee ja vetää toimintaa omalle pienryhmälleen kolmena päivänä viikossa etukäteen yhdessä suunnitellun punaisen langan mukaisesti ja seuraavalla viikolla pienryhmien suunnittelu- ja vetovastuuta vaihdetaan niin, että jokainen lapsiryhmän aikuinen suunnittelee ja vetää tiettyä toimintaa saman viikon aikana kaikille kolmelle pienryhmälle. Eli käytännössä tällä viikolla yksi aikuinen vastaa esimerkiksi liikunnan toteuttamisesta jokaiselle lapsiryhmän pienryhmälle eri päivinä. Seuraavalla vuorotteluviikolla sama aikuinen vastaa esimerkiksi jumpan suunnittelusta ja vetämisestä jokaiselle pienryhmälle. Kolmen pienryhmäpäivän lisäksi ryhmän lapset toimivat kahtena päivänä viikossa isommassa ryhmässä.

Myös pienryhmien toiminnan suunnittelun käytäntö vaihtelee lapsiryhmien mukaan. Toiminnan suunnittelu on mahdollista järjestää esimerkiksi niin, että lastentarhanopettaja suunnittelee pienryhmien viikon toimintaa varten rungon, joka

käydään läpi ryhmän yhteisessä palaverissa. Jokaisen pienryhmän lasten omahoitaja toteuttaa tällöin samaa toimintaa saman päivän aikana oman lapsiryhmän lasten iän ja taitojen mukaan. Ryhmissä jokainen aikuinen vaikuttaa omalta osaltaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Palavereissa suunnitellaan toimintaa yhdessä ja toteutetaan sitten oman pienryhmän lasten mukaisesti.

Haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmien lasten ruokailutilanteet on järjestetty pienryhmittäin. Aikuisen sijoittuminen ruokailutilanteessa vaihtelee ryhmien mukaan. Lastentarhanopettajien ryhmissä toimitaan pienryhmien lisäksi välillä myös suuremmissa ryhmissä.

Me ollaan lähestulkoon joka päivä semmoisessa isommassa porukassa jossain vaiheessa päivää piirissä.

Yleisesti ottaen pienryhmässä toimiminen nähtiin haastateltujen lastentarhanopettajien mukaan hyväksi asiaksi. Omahaotajan oman pienryhmänsä kanssa toimimisessa nähtiin hyväksi asiaksi esimerkiksi se, että toimintaa voidaan jatkaa seuraavana päivänä.

Kun on monta peräkkäistä päivää, niin tietää, että toimintaa voi jatkaa seuraavana päivänä.

Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin, että pienryhmän sisällä vallitsee yhteinen sävel ja että pienryhmissä toimitaan lasten mukaan. Omahaotajan tuntiessa lapset, hänen on helpompi suunnitella toiminta pienryhmän lasten kiinnostuksen ja vahvuuksien mukaan ja ottaa suunnittelussa huomioon lasten tukeminen harjoitusta vaativissa asioissa. Joustavuus nähtiin tärkeäksi pienryhmien toimintaan liittyen. Välillä esimerkiksi työntekijöiden tai lasten sairastumisten vuoksi suunnitelmia ja pienryhmien kokoonpanoja saatetaan joutua vaihtamaan nopeastikin.

Siirtymätilanteissa käytännöt omahoitajan läsnäolosta vaihtelevat ryhmittäin. Käytäntönä on esimerkiksi, että omahoitaja vastaa oman pienryhmänsä siirtymätilanteista pääsääntöisesti pienryhmäpäivinä tai, että esimerkiksi joissain siir-

tymätilanteissa pienryhmän kokoonpano muuttuu, mutta pienryhmä toimintamallina säilyy. Pienempien lasten ryhmässä lapset ovat siirtymätilanteissa pienryhmiä pienemmissä ryhmissä, koska esimerkiksi pukemistilanteessa aikuisen apua tarvitaan enemmän kuin isommilla lapsilla. Myös työvuorojen ja palaverien nähtiin vaikuttavan omahoitajan oman pienryhmän mukana oloon siirtymätilanteissa.

Omahoitaja on haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä pääsääntöisesti *yhteydessä lapsen vanhempiin* lasta koskevissa asioissa. Tämä korostuu erityisesti lasta koskevien henkilökohtaisten ja isompien asioiden kohdalla. Tällöin omahoitaja on yhteydessä lapsen vanhempiin ja oltuaan lapsen vanhempien kanssa yhteydessä hän kirjaa asian tiedoksi muille ryhmän aikuisille ja toimii näin viestinviejänä asian suhteen. Koettiin hyvänä asiana, että omahoitaja hoitaa asian käsittelyn loppuun, ettei jokainen ryhmän aikuinen omalta osaltaan hoida osaa asiasta. Myös vanhempien koettiin olevan helpompi asioida omahoitajan kanssa lasta koskevissa isommissa asioissa ja hoitavan kyseiset asiat mieluummin omahoitajan kanssa alusta loppuun. Lapsen asioiden hoitamisessa nähtiin tärkeäksi kuunnella lapsen vanhemman toiveita ja tarjota lapsen vanhemmille mahdollisuus hoitaa lasta koskevat asiat omahoitajan kanssa, jos vanhemmat niin toivovat.

Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin kuitenkin myös, että vanhempien näkeminen riippuu paljon työvuoroista. Näin myös muut ryhmän aikuiset ovat yhteydessä omahoitajien lasten vanhempiin lapsia koskevissa asioissa. Ryhmissä koettiin tärkeäksi luottamuksen luominen vanhempiin siinä, että kaikkien ryhmän aikuisten kanssa voi keskustella lapsen asioista, ja että tieto lapsen asioista siirtyy ryhmän aikuisten välillä. Pienempien lasten ryhmässä on käytössä käytäntö, jossa omahoitaja kirjaa tietoa ylös lapsen syömisistä, nukkumisista ja lapsen tunnetiloista päivän aikana. Näin lapsen vanhemmat saavat tietää tarkemmin lapsensa päivän kulusta, vaikka lapsen omahoitaja ei olisikaan enää paikalla lasta haettaessa. Asioiden kirjaamisessa huomioidaan vanhempien toiveet tiedossa lapsen päivän kulkuun liittyen ja näin lapsen omahoitaja kirjaa ylös niitä asioita, joita vanhemmat kokevat tärkeäksi kuulla lapsensa päivästä.

Tiivistetysti *omahoitajuudella tarkoitetaan haastattelujen perusteella käytännössä* sitä, että omahoitaja solmii luottamuksellisen ja turvallisen suhteen lapseen ja lapsen vanhempiin. Hän tutustuttaa lapsen sekä vanhemmat päivähoitoon ja auttaa sekä lasta että perhettä kiinnittymään itseensä. Omahoitaja tuo lapselle turvaa hoidon alkuvaiheessa, hoitoon sopeutumisessa sekä lapsen hoidossa oloaikana. Omahoitaja on pääsääntöisesti yhteydessä lapsen vanhempiin lasta koskevissa isommissa ja henkilökohtaisemmissa asioissa. Omahoitajilla on lapsiryhmissä pienryhmät, joihin lapset on jaettu iän mukaan ja joiden toimintamallit vaihtelevat lapsiryhmän mukaan. Omahoitajuuden myötä työntekijä oppii tuntemaan oman pienryhmänsä lapset ja pystyy suunnittelemaan toimintaa pienryhmänsä lapsille heidän kiinnostuksen ja vahvuuksien mukaan sekä tukemaan lapsia harjoitusta vaativissa asioissa.

10.2 Omahoitajuuden hyviä puolia

Omahoitajuus helpottaa haastattelujen lastentarhanopettajien mukaan *lapsen* hoidon aloitusta ja hoitoon sopeutumista. Lapsen hoidon aloituksen nähtiin helpottuvan, kun lapsella on yksi aikuinen, joka on eniten hänen kanssaan, ja johon lapsi pystyy kiintymään. Lapsen eroahdistus helpottuu ja lapsi kokee näin vähemmän stressiä vanhemmista eroon joutuessaan. Omahoitajamalliin kuuluva pienryhmätoiminta tuo mukanaan lapsen hoitopäivään rauhallisuutta ja kordinomaisuutta. Pienempien lasten ryhmässä lasten käytöksen nähdään muuttuvan tilanteissa, jolloin he ovat isommassa lapsiryhmässä. He hakeutuvat tällöin enemmän aikuisen syliin ja toimiminen ja keskittyminen hankaloituvat. Omahoitajuuden nähtiin heijastuvan muutenkin lasten käytökseen. Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin, että pienen lapsen katseesta pystyy näkemään, että omahoitaja on hänelle tärkeä. Isommat lapset tulevat puolestaan yleensä omahoitajan luo ensimmäisenä kertomaan asioistaan. Sekä lapset että ryhmän aikuiset kokevat tärkeäksi toimia oman pienryhmänsä kanssa ja tehdä pienryhmässä omia juttuja.

Turvallisuudentunteen tuominen lapsen hoitopäivään koettiin haastateltujen lastentarhanopettajien keskuudessa yhdeksi tärkeimmäksi omahoitajuuden mukanaan tuomista lapsen kannalta hyvistä asioista.

Se turvallisuus on varmaan mun mielestä omahoitajuuden tärkein juttu lasta ajatellen.

Lapsi kokee olonsa lastentarhanopettajien mukaan turvallisiksi, kun hänellä on omahoitaja, jonka hän on oppinut tuntemaan, ja johon hän pystyy luottamaan. Omahoitajan läsnäolo tuo lapselle hoitoon pysyvyyttä, joka edesauttaa myös turvallisuudentunteen syntymistä. Hoitajien pysyvyyden tärkeys korostuu haastattelujen perusteella pienempien lasten kohdalla.

Haastattelujen perusteella omahoitajuus tuo mukanaan *vanhempia ajatellen* paljon samoja hyviä asioita hoitosuhteeseen kuin lapsenkin kohdalla. Vanhemmat pystyvät esimerkiksi tutustumaan syvemmin hoitosuhteen alussa yhteen ryhmän aikuiseen ja solmimaan häneen luottamuksellisen ja pysyvän vuorovaikutussuhteen. Suhteesta lapsen omahoitajaan muodostuu syvempi, kun vanhempi hoitaa hänen kanssaan eniten lasta koskevia asioita. Omahoitajuus tuo lastentarhanopettajien mukaan myös vanhemmille turvallisuudentunnetta. Lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin, että omahoitajuuden avulla vanhempien on helpompi kertoa vaikeistakin perhettä tai päivähoitoa koskevista asioista. Vanhempi pystyy lisäksi luottamaan, että omahoitaja hoitaa tiedonkulun muille ryhmän aikuisille eikä vanhemman tarvitse jakaa asioita kaikkien ryhmän aikuisten kanssa.

Kyllä mulla on sellainen tunne, että se on myös vanhemmalle helpompaa, ettei tarvitse kaikille aikuisille kertoa sitä samaa asiaa. Vaan voi luottaa, että omahoitaja toimii henkilönä, joka vie sen viestin eteenpäin.

Omahoitajuuden myötä *työntekijä* oppii lastentarhanopettajien mukaan tuntemaan lapsen ja lapsen perheen paremmin ja suhde tulee tiiviimmäksi. Hänellä on myös parempi mahdollisuus näin tietää lapsen poikkeavan käytöksen taustalla olevat mahdolliset syyt, jos lapsen käytös yllättäen muuttuu. Tuttuuden ja tuntemisen nähtiin korostuvan, jos ryhmän työntekijä on ollut omahoitajana sa-

malle lapselle pitkään ja lisäksi, jos työntekijä oli ollut omahoitajana myös perheen isommille lapsille aiemmin. Työntekijällä on lastentarhanopettajien mukaan mahdollisuus keskittyä omahoitajuuden myötä paremmin myös lapsen havainnointiin ja haasteisiin, koska pienryhmätyöskentelyn ansiosta hänellä on vähemmän ohjattavia lapsia yhtäaikaisesti.

Kun kuitenkin puuhataan pienemmässä ryhmässä, jolloin on paljon paremmin aikaa havainnoida lasta ja tehdä ihan erilailla havainnoja kaikista taidoista ja niistä vähän vaikeammista asioista.

Omahoitajuus tuo mukanaan myös luottamusta arjen tilanteisiin. Esimerkiksi retkillä omahoitaja pystyy antamaan oman pienryhmän lapsille enemmän vapauksia, koska hän tuntee heidät ja tietää heidän toiminnan. Omahoitajuuden nähtiin myös helpottavan ryhmän työnjakoa. Jokaisella ryhmän aikuisella on tieto miten toimia ja mihin keskittyä. Työntekijä pystyy keskittymään enemmän oman pienryhmänsä lapsiin, vaikka onkin tuttu kaikkien lapsiryhmän lasten kanssa. Lastentarhanopettajan tehtävän kuvassa koko lapsiryhmän tuntemisen tärkeys korostuu, koska hänellä on vastuu koko lapsiryhmästä.

Tiivistetysti *omahoitajuuden hyvinä puolina* nähdään, että omahoitajuus helpottaa lapsen hoidon aloitusta ja hoitoon sopeutumista. Omahoitajuuden nähdään tuovan lapsen hoitopäivään turvallisuudentunnetta, jonka koetaan olevan yksi tärkeimmistä omahoitajuuteen liittyvistä hyvistä puolista lasta ajatellen. Omahoitajuus tuo mukanaan lapselle myös pysyvyyttä, joka lisää lapsen turvallisuudentunnetta. Omahoitajuuteen liittyvän pienryhmätoiminnan koetaan tuovan lapsen hoitopäivään rauhallisuutta ja kodinomaisuutta.

Omahoitajuuden nähdään tuovan myös vanhemmille turvallisuudentunnetta ja pysyvyyttä hoitosuhteeseen. Omahoitajuuden nähdään helpottavan vanhempien vuorovaikutusta ryhmän työntekijöihin. Vanhemmat pystyvät omahoitajuuden avulla solmimaan luottamuksellisen ja pysyvän vuorovaikutussuhteen lapsen omahoitajaan ja he pystyvät myös luottamaan, että omahoitaja hoitaa asioiden eteenpäin viemisen ryhmän muille työntekijöille.

Omahoitajuuden nähdään lisäävän työntekijän lapsen ja perheen tuntemusta ja omahoitajuuden avulla suhde lapseen ja perheeseen muodostuu tiiviimmäksi. Omahoitajuuden koetaan tuovan myös luottamusta arjen eri tilanteisiin. Pienryhmätoiminnan avulla työntekijän on mahdollisuus keskittyä paremmin lapsen havainnointiin ja haasteisiin. Omahoitajuuden koetaan myös helpottavan ryhmän työntekijöiden työnjakoa.

10.3 Omahoitajuuteen liittyviä haasteita

Lapsen hoidon aloitusta ajatellen omahoitajuus saattaa tuoda haastattelujen perusteella haastetta esimerkiksi silloin, jos monta saman omahoitajan lasta aloittaa hoidon samaan aikaan. Omahoitajan olisi tärkeä pystyä tarjoamaan yksilöllistä huomiotaan ja aikaansa jokaiselle hoitoa aloittavalle lapselle ja tilanne on haasteellinen, jos lasten hoidon aloitusten ajankohdat sattuvat lähekkäin. Ihanteellisena tilanteena omahoitajuuden kannalta nähtiin, jos lasten hoidon aloitukset ovat sellaisella aikavälillä, että ennen uuden lapsen aloitusta viimeksi aloittanut lapsi on jo ehtinyt sopeutua hoidon alkamiseen tai, että omahoitajan pienryhmän lapsista vain osa on uutena aloittamassa hoitoa.

Toinen haastattelujen perusteella koettu omahoitajuuteen liittyvä lasta koskeva haaste liittyy myös lapsen hoidon alkuvaiheisiin. Lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin, että lapsen omahoitajan yhtäkkinen ryhmästä poistuminen saattaa aiheuttaa lapselle stressiä erityisesti siinä vaiheessa, kun lapsi on juuri sopeutunut päivähoidon ja oppinut tuntemaan omahoitajansa ja luottamaan häneen.

Haastateltujen lastentarhanopettajien mukaan omahoitajan poissaolo aiheuttaa haastetta omahoitajuuteen lasta ajatellen. Nähtiin, että varsinkaan pienet lapset eivät ymmärrä, että omahoitaja on välillä pois heidän luotaan.

Ajatellen ensisijaisesti pientä lasta, kun hän on tottunut ja kiinnittynyt omahoitajaan. Omahoitaja on saanut hänet ryhmäytymään ja tuntemaan turvallisuutta. Omahoitajuus luo kuitenkin niin tiiviin kiintymyssuhteen, että lapsi ei ymmärrä sitä lomaa tai sairauslomaa.

Isommat lapset ymmärtävät lastentarhanopettajien mukaan omahoitajan väliaikaisen poissaolon pienempiä lapsia paremmin. Omahoitajan poissaoloon liittyen lastentarhanopettajat kokivat tärkeänä, että kaikilla ryhmän aikuisilla on lapsen turvallinen suhde, jotta lapsi kokee olonsa turvalliseksi, vaikka omahoitaja ei olisikaan paikalla.

Haastattelujen perusteella nähtiin mahdollisena, että kemioiden sopimattomuus saattaa tuoda haastetta omahoitajan ja lapsen välisen suhteen luomiseen. Etenkin pienten lasten koettiin olevan joskus hyvinkin tarkkoja siitä, keneen ryhmän aikuisista kiintyvät. Lasten kiintymisen aikuisiin nähtiin tapahtuvan eri perustein. Nähtiin esimerkiksi mahdollisena, että joku ryhmän aikuinen saattaa muistuttaa ulkonäöllisesti lapsen äitiä joltakin osin tai, että aikuisen ja lapsen temperamentit ovat samanlaisia ja lapsi kohdistaa näin kiintymisen siksi kyseiseen aikuiseen, vaikka hän ei olisikaan lapsen omahoitaja. Myös omahoitajien erilaiset työtavat nähtiin lasta koskevinä mahdollisina haasteina. Ryhmän aikuiset saattavat nähdä toiminnan tarkoituksen eri tavoin ja nähtiin mahdollisena tilanne, jossa joku toinen tapa toteuttaa toimintaa saattaisi hyödyttää lasta enemmän. Ryhmissä koettiin tärkeäksi, että ryhmän aikuiset keskustelevat toiminnasta ja suunnittelevat toimintaa yhdessä.

Haastattelujen perusteella omahoitajuus tuo paljon samoja haasteita *vanhempia* kuin lastakin ajatellen. Omahoitajan poissaolo koettiin haasteena myös vanhempia ajatellen. Myös omahoitajan yhtäkkisen poistumisen erityisesti hoidon alkuvaiheessa nähtiin saattavan aiheuttaa haastetta omahoitajuuteen myös vanhempia ajatellen. Lapsen vanhemmat saattavat kokea tilanteen raskaana, koska hekin joutuvat näinollen aloittamaan tutustumisen tavallaan alusta ja lapsen reaktiot omahoitajan vaihtumiseen heijastuvat myös heihin.

Myös kemioiden kohtaamattomuus, jännitteet tai liiallinen tuttuus omahoitajan ja lapsen vanhemman välillä nähtiin mahdollisina haasteina yhteistyölle. Varhaiskasvatustilain koettiin myös tuoneen haastetta varhaiskasvatuskeskustelun toteutukseen liittyen. Nähtiin, että varhaiskasvatuskeskustelun pitävällä lastentarhanopettajalla ei välttämättä ole samanlaista kuvaa pienryhmissä koetuista asioista ja tilanteista kuin lapsen omahoitajalla, joka on ollut läsnä tilanteissa. Las-

tentarhanopettajan ja lapsen omahoitajan välinen vuorovaikutus ja tiedonsiirto koettiin tärkeäksi, jotta lastentarhanopettaja saa tiedon lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Työntekijän poissaolon koettiin tuovan haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen myös *työntekijöitä* ajatellen. Henkilökunnan poissaolotilanteissa ryhmissä saatetaan yhdistää pienryhmiä. Toisen aikuisen pienryhmän yhtäkkiseen ohjaamiseen kuitenkin nähtiin liittyvän haastetta, koska saattaa olla, että poissaolevalla työntekijällä on ollut eri näkemys toiminnan toteutuksesta ja eri tavoitteet pienryhmän lasten toiminnalle. Koettiin, että poissaolotilanteissa parasta on muokata koko päivän toimintaa ja siirtää suunniteltu toiminta ajankohtaan, jolloin kaikkien pienryhmien omat aikuiset ovat paikalla.

Yleensä siinä kyllä sitten muokataan sitä koko päivän ohjelmaa ja siirretään ne suunnitelmat johonkin toiseen ajankohtaan.

Myös työvuorojen nähtiin tuovan haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen. Koettiin, että omahoitajuutta ja pienryhmätoimintaa olisi toiveena toteuttaa enemmänkin, mutta työvuorojen vaihtuessa omahoitajuuden käytännön toiminnan lisääminen on haasteellista. Lastentarhanopettajien keskuudessa myös koettiin, että vanhempien näkeminen riippuu paljon työvuoroista.

Haastateltujen lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin, että omahoitajuus on suuressa määrin läsnä olemista ja tästä syystä työntekijä saattaa kokea haastetta omahoitajana toimimisessa myös, jos omassa pienryhmässä on monta erityishuomiota tarvitsevaa lasta. Tällöin osa lapsista saattaa viedä suuren osan työntekijän ajasta ja huomiosta. Työntekijälle saattaa tulla tunne, ettei hänellä ole mahdollisuutta keskittyä pienryhmän toisiin lapsiin tarpeeksi. Myös lapsen pitkittynyt uhmaikä saattaa tuoda omahoitajana toimimiseen haastetta.

Tiivistetysti *omahoitajuuteen liittyvinä haasteina* lasta ajatellen ryhmissä koetaan omahoitajan poissaolo sekä omahoitajan yhtäkkinen ryhmästä poistuminen. Myös lasten samanaikaisen aloituksen nähdään saattavan tuoda haastetta omahoitajuuteen, jos useampi saman omahoitajan lapsi aloittaa hoidon samoi-

hin aikoihin. Kemioiden sopimattomuus lapsen ja omahoitajan välillä nähdään mahdolliseksi haasteeksi omahoitajan ja lapsen välisen suhteen luomiselle. Myös omahoitajien erilaisten työtapojen koetaan saattavan tuoda haastetta omahoitajuuteen lasta ajatellen.

Omahoitajan poissaolon koetaan tuovan haastetta omahoitajuuteen myös vanhempia ajatellen. Myös omahoitajan yhtäkkisen poistumisen hoidon alkuvaiheessa nähdään saattavan tuoda haastetta lapsen lisäksi myös vanhempia ajatellen. Myös kemioiden kohtaamattomuus, jännitteet ja liiallinen tuttuus koetaan mahdolliseksi haasteiksi. Varhaiskasvatuslain mukanaan tuoman muutoksen varhaiskasvatuskeskustelun toteutukseen liittyen nähdään saattavan tuoda haastetta omahoitajuuteen vanhempia ajatellen siinä mielessä, että ryhmän lastentarhanopettajan pitäessä varhaiskasvatuskeskustelua hänellä ei välttämättä ole samanlaista kuvaa pienryhmässä lapsen kanssa koetuista asioista kuin tilanteessa läsnä olleella lapsen omahoitajalla.

Työntekijän poissaolon nähdään tuovan haastetta omahoitajuuteen myös työntekijöitä ajatellen. Myös työvuorojen koetaan tuovan haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen liittyen. Mahdollisena haasteena työntekijää ajatellen koetaan myös, jos omahoitajan pienryhmässä on monta erityishuomiota tarvitsevaa lasta.

10.4 Varhaiskasvatuslain (36/1973) vaikutus omahoitajuuteen

Haastattelujen perusteella varhaiskasvatuslaki (36/1973) on vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä. Lain myötä lastenhoitajat eivät pidä enää varhaiskasvatuskeskusteluja vanhempien kanssa vaan sen pitää ryhmän lastentarhanopettaja. Näin ollen, mikäli lapsen omahoitajana on lastenhoitaja, niin hän ei enää pidä varhaiskasvatuskeskustelua. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisen ryhmässä hoitaa joko lapsen omahoitaja tai lastentarhanopettaja. Lapsen omahoitajan kirjatessa varhaiskasvatussuunnitelman, ryhmän lastentarhanopettaja käy suunnitelman läpi ja kirjaa siihen tarvittaessa omia havaintojaan. Lastentarhanopettajan kirjatessa varhais-

kasvatussuunnitelmaa, lapsen omahoitaja täyttää oman pienryhmänsä lapsista havaintolomakkeita, jotka toimivat ryhmän lastentarhanopettajan lapsista tekemien havaintojen apuna varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisessa. Ryhmissä nähtiinkin tärkeäksi, että ryhmän aikuiset kirjaavat lapsista tekemiään havaintoja ylös vetäessään toimintaa pienryhmille.

Niissä pienryhmissä, kun toinen vetää, niin on tärkeää, että tulee kirjatuksi niitä asioita.

Lasten kasvua ja kehitystä koskevat päivittäiset ja viikoittaiset keskustelut koettiin tärkeiksi ryhmän työntekijöiden kesken. Koettiin, että keskustelemalla asioista saa monipuolisemman kuvan, kuin että asiat pelkästään kirjattaisiin. Ennen varhaiskasvatuskeskustelua lapsen omahoitaja ja ryhmän lastentarhanopettaja käyvät lisäksi keskustelua palaverissa lapsen asioihin liittyen ja tarpeen vaatiessa järjestävät myös kahdenkeskisen keskustelun lapsen asioiden läpikäymiseksi.

Varhaiskasvatuslain myötä osassa ryhmistä on muutettu omahoitajien vetämien pienryhmien kokoonpanoja ja toimintamalleja. Lapsiryhmässä on esimerkiksi varhaiskasvatuslain myötä siirrytty omahoitajien vetämistä pienryhmistä toimimaan niin, että omahoitajien vetämien pienryhmien vetovastuuta vaihdetaan säännöllisesti vuoroviikoin. Käytännössä lapsen omahoitaja suunnittelee ja ohjaa toimintaa tällöin omalle pienryhmälleen joka toisella viikolla ja joka toisella viikolla jokainen ryhmän aikuinen on vuorotellen jokaisen aikuisen omassa pienryhmässä ja vastaa tällöin kyseisen pienryhmän toiminnasta. Toisena käytäntönä on välillä pienryhmäpäivinä muuttaa omahoitajien pienryhmien vetovastuita ja kokoonpanoja. Lastentarhanopettajan tiedonsaantiin lasten kasvuun ja kehitykseen liittyen toimitaan myös esimerkiksi niin, että ennen varhaiskasvatuskeskusteluja omahoitajien pienryhmien vetovastuita vaihdetaan ja ryhmän lastentarhanopettaja ottaa vetovastuun toisen aikuisen pienryhmästä muutamaksi viikoksi, jotta hän pystyy kartoittamaan kyseisen pienryhmän lasten kasvua ja kehitystä.

Haastattelujen perusteella nähtiin hyväksi asiaksi, että omahoitajien vetämien pienryhmien vetovastuita välillä vaihdetaan, ja että ryhmän lastentarhanopettaja vierailee välillä toisissa pienryhmissä. Lastentarhanopettajalla on kuitenkin vastuu koko lapsiryhmän toiminnasta ja näin pienryhmien vetovastuita välillä vaihtamalla lastentarhanopettaja saa kuvan lapsiryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä.

Tiivistetysti *varhaiskasvatuslaki on vaikuttanut haastattelujen perusteella omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä*. Varhaiskasvatuslain myötä ryhmän lastentarhanopettaja käy varhaiskasvatuskeskustelun lapsen vanhempien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ryhmissä kirjaa joko lapsen omahoitaja tai lastentarhanopettaja. Lain myötä osassa ryhmistä on tehty muutoksia omahoitajien vetämien pienryhmien toimintamalleihin sekä kokoonpanoihin. Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät päivittäiset ja viikoittaiset keskustelut työntekijöiden kesken sekä pienryhmissä lapsista tehtyjen havaintojen kirjaaminen nähdään tärkeäksi, jotta ryhmän lastentarhanopettaja saa selvyden kunkin ryhmän lapsen kasvusta ja kehityksestä.

11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

11.1 Teoriaan ja haastattelujen tuloksiin liittyvä pohdinta ja johtopäätökset

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta selvittää, *mitä omahoitajuudella varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoitetaan*. Sekä teoriassa että haastattelujen pohjalta nähtiin, että omahoitajuutta voidaan käytännössä toteuttaa eri tavoin. Salminen ja Tynnenen (2011, 13) toivat esiin, ettei lapsen omahoitajuuden toteuttamiselle ollut yhtä oikeaa tapaa ja että kunkin ryhmän omahoitajuus muovautuu ryhmän mukaan. Myös haastattelujen perusteella lapsiryhmien omahoitajuuden toteutustavat ovat erilaisia. Omahoitajuuden toteutukseen ryhmissä vaikuttavat lapsiryhmä ja lasten ikä.

Lapsen ja omahoitajan toisiinsa tutustumisen tärkeyttä korostettiin ennen varsinaisen *hoidon aloitusta*. John Bowlby (1957, 15) kirjoitti, että lapsi olisi jätettävä toisten ihmisten hoivaan suunnitellusti ja hänen mielestä äidin sijaisena toimivan henkilön olisi hyvä hoitaa lasta lapsen äidin kanssa yhdessä muutaman päivän ajan, jotta hoitaja oppisi tuntemaan lapsen tavat ja tottumukset. Samasta asiasta kirjoitti Rusanen (2011, 114) sanoessaan, että lapselle on hyväksi oppia tuntemaan hoitaja ennen eroa vanhemmistaan. Hän myös totesi, että lapsen uuden hoitajan tulisi jäljitellä hoitotavassaan sitä tyyliä, johon lapsi on tottunut. Rusasen mukaan kyseinen periaate korostuu pienten lasten hoidossa. Myös Kalland (2011, 160) kirjoitti rauhallisesta tutustumisesta päivähoitoon yhdessä vanhemman kanssa. Hänen mielestä lapsen vanhemman ja päivähoidon henkilökunnan väliselle vuorovaikutukselle luodaan pohja jo ennen lapsen aloittamista päivähoitossa.

Myös haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä pyritään järjestämään niin, että lapsen tuleva omahoitaja on paikalla tutustumishetkillä. Koettiin, että lapsen ja vanhemman on helpompi kiinnittyä hoidon alussa yhteen aikuiseen ja saada näin luottavainen ja turvallinen olo hoidon aloitukseen liittyen. Tavoitteena on näin luoda turvallinen silta kodin ja päiväkodin välille. Myös haastateltujen las-

tentarhanopettajien mukaan lapsen kiinnittyminen yhteen aikuiseen tutustumisen aikana korostuu pienten lasten kohdalla.

Turvallisuudentunteen luomisen merkitystä korostettiin hoidon aloitukseen liittyen. Salminen ja Tynninen (2011, 42) korostivat päivähoiton alun merkitystä niin lapselle kuin vanhemmallekin. Heidän mukaan kasvattajan ensimmäisten viikkojen aikana luoma suhde lapseen ja vanhempiin luo pohjan koko päivähoitolle. He nostivat lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen kannattelun kasvattajan tämän vaiheen yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi. He toivat esiin myös omahoitajamallin pehmeä lasku-nimisen harjoitteluvaiheen, jossa lapsi ja vanhempi tutustuvat yhdessä hoitajiin, toisiin lapsiin sekä päiväkotiin ja sen ympäristöön. He korostivat, että lapsen tulisi tuntea olonsa turvalliseksi omahoitajan kanssa ennen vanhemmasta erossa olemista. Munter (2001, 50) korosti myös päivähoiton aloitukseen liittyvän turvallisuuden tunteen tärkeyttä ja hänen mukaansa päivähoiton aloitus on luotava sellaiseksi, että lapsella on mahdollisuus rakentaa turvallinen suhde päivähoiton aikuisiin.

Myös haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä hoidon aloituksessa pyritään siihen, että lapsen omahoitaja on mahdollisimman paljon lapsen kanssa hoidon alkuvaiheissa ja näin auttaa lasta tuntemaan olonsa turvalliseksi. Omahoitaja antaa lapselle hoidon alussa erityishuomiota ja auttaa lasta tutustumaan häneen. Osassa haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmistä on käytössä Salmisen ja Tynnisen (2011, 42) esiin tuoman pehmeä lasku -mallin mukainen pehmeä aloitus -malli, jossa pyritään siihen, että lapsen vanhempi on lapsen mukana aloittamassa hoitoa ja että lapsen hoidossa oloaika pitenee pikku hiljaa.

Pienryhmätoiminnan nähtiin edistävän lapsen hyvinvointia. Kallandin (2011, 152) mukaan lapsen kehitystä tukeva vuorovaikutus lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välillä vaatii aikuiselta aikaa, kiinnostusta lasta kohtaan sekä koulutetun varhaiskasvattajan vetämän pienen ryhmän. Myös Rusanen (2011, 208) näki, että kiintymyssuhdeteorian mukaan lapset tulisi jakaa pienempiin ryhmiin ja päävastuu lasten kokonaisvaltaisesta hoidosta tulisi olla sillä aikuisella, jonka kanssa lapset ovat. Salminen ja Tynninen (2011, 43–44) kirjoittivat pienemmis-

sä ryhmissä toimimisen tuovan päivähoidon arkeen rauhallisuutta ja lisäävän näin lasten hyvinvointia. Haastateltujen lastentarhanopettajien lapsiryhmissä omahoitajilla on omat pienryhmät ja pienryhmätoiminnan nähtiin tuovan mukanaan lapsen hoitopäivään rauhallisuutta sekä kodinomaisuutta.

Kannisen ja Sigfridsin (2012, 111, 118) mukaan omahoitajamallissa jako pienryhmiin tapahtuu yleensä omahoitajan mukaan ja omahoitaja toimii oman pienryhmänsä kanssa oman työvuoronsa puitteissa. He näkivät kuitenkin myös, että lapselle on hyväksi harjoitella vuorovaikutuksessa olemista myös toistenkin aikuisten kanssa eikä päiväkodin kaiken toiminnan tarvinnut perustua yhden ja saman aikuisen vetämiin ryhmiin. He korostivat pienryhmätoiminnan olevan sitä tärkeämpää mitä pienemmästä lapsesta on kyse.

Haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä toimitaan sekä omahoitajien että ryhmän toisen aikuisen vetämissä pienryhmissä. Ryhmissä nähtiin Salmisen ja Sigfridsin tavoin hyvänä asiana, että välillä pienryhmien vetovastuuta myös vaihdetaan. Varhaiskasvatuslain (36/1973) voimaantulon myötä nähtiin tärkeäksi, että ryhmän lastentarhanopettaja pääsee selville kunkin lapsen kasvusta ja kehityksestä varhaiskasvatussuunnitelman täyttöä ja varhaiskasvatuskeskustelua varten. Yhtenä keinona lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen nähtiin pienryhmien vetovastuiden vaihtaminen. Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin myös, että pienryhmien vetovastuita on hyvä välillä vaihtaa muutenkin, koska lastentarhanopettajalla on vastuu koko lapsiryhmän toiminnasta. Myös haastateltujen lastentarhanopettajien mukaan omahoitajan läsnäolon tärkeys oman pienryhmänsä lasten kanssa korostuu pienemmillä lapsilla. Lastentarhanopettajien ryhmissä toimitaan välillä myös suuremmissa kokoonpanoissa, jolloin ryhmän lapsille on yhteistä toimintaa. Myös Mikkola ja Nivalainen (2009, 33) nostivat esiin näkemyksen, jossa lasten on hyvä oppia toimimaan myös suuremmissa ryhmissä tulevaa koulumaailmaa ajatellen.

Vanhemman ja omahoitajan välisen vuorovaikutuksen avoimuus ja luottamuksellisuus nähtiin tärkeänä osana *vanhempien ja omahoitajan välistä yhteistyötä*. Pienempien lasten ryhmässä on käytäntönä, että lapsen omahoitaja kirjaa lapsen päivän kuulumiset ylös ja näin lapsen vanhemmat saavat tietää tarkasti

lapsen päivän kulusta myös, vaikka lapsen omahoitaja ei olisikaan enää paikalla lasta haettaessa. Asioiden kirjaamisessa kuunnellaan vanhempien toiveita kirjattaviin asioihin liittyen. Myös Salminen ja Tynninen (2011, 54) toivat esiin käytännön, jossa omahoitaja kirjaa viestivihkoon ylös tietoa lapsen päivän kulkuun liittyvistä asioista. He näkivät käytännön erinomaisena työvälineenä tiedonsiirrolle.

Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin, että lasten vanhempien näkeminen riippuu paljon työvuoroista ja näin myös muut ryhmän aikuiset ovat yhteydessä omahoitajan lasten vanhempiin lasten asioissa. Nähtiinkin tärkeänä, että vanhemmilla on luottamus siihen, että he pystyvät keskustelemaan lapsensa asioista ryhmän kaikkien aikuisten kanssa. Kaskela ja Kekkonen (2007, 36) toivat myös esiin luottamuksellisen ilmapiirin luomisen tärkeyden päivähoiton työntekijöiden ja vanhempien väliselle vuorovaikutukselle. Heidän mukaan juuri luottamuksellisen ilmapiirin luominen on kasvatuskumppanuuden keskeinen tavoite. Myös Salminen ja Tynninen (2011, 35, 42) kirjoittivat luottamuksellisen suhteen saavuttamisen tärkeydestä vanhempien kanssa. He näkivät avoimen vuorovaikutuksen tavoitteena päivähoiton työntekijän ja vanhemman välillä ulkopuolisuuden ja lapsesta vieraantumisen tunteen ehkäisemisen sekä vanhemman emotionaalisen kosketuksen ylläpidon lapseensa.

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta selvittää, *mitä hyvää omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen*. Turvallisuudentunne ja jatkuvuus hoitoon liittyen nähtiin omahoitajuuteen liitetyiksi tärkeiksi ominaisuuksiksi *lasta ajatellen*. John Bowlby (1957, 79) korosti lapsen kokeman lämpimän, läheisen ja jatkuvan suhteen äitiin tai sijaisäitiin merkitystä lapsen henkisessä hyvinvoinnissa. Myös Keltikangas-Järvinen (2012, 127) toi esiin hoitosuhteen jatkuvuuden tärkeyden. Hänen mukaansa jokainen lapsi tarvitsee päivähoitossa pysyvän ja turvallisen aikuisen, joka olemassaolollaan vähentää lapsen stressiä ja toimii turvana vieraassa tai pelottavassa tilanteessa. Rusanen (2011, 317) näki, että jokaisella lapsella tulee olla päivähoitossa emotionaalisesti tärkeä omahoitaja, jonka puoleen lapsi voi turvautua joka tilanteessa. Myös Munter (2001, 51) koki tärkeäksi, että lapsella on päivähoitossa ainakin yksi aikuinen, jonka avulla lapsi saa ylläpidettyä turvalli-

suudentunnetta, ja jonka kanssa vanhemmat voivat solmia vuorovaikutussuhteen.

Turvallisuudentunne koettiin haastateltujen lastentarhanopettajienkin keskuudessa yhdeksi tärkeimmistä omahoitajuuteen liittyvistä hyvistä puolista lasta ajatellen. Myös haasteltujen lastentarhanopettajien mukaan lapsi kokee olonsa turvallisiksi, kun hänellä on omahoitaja, jonka hän on oppinut tuntemaan ja johon hän pystyy luottamaan. Omahoitajuuden nähtiin tuovan lapselle myös pysyvyyttä, joka lisää lapsen turvallisuudentunnetta.

Omahoitajuus tuo haastateltujen lastentarhanopettajien mukaan myös *vanhemmille* turvallisuudentunnetta ja pysyvyyttä hoitosuhteeseen liittyen. Vanhempien suhteen nähtiin, että omahoitajuus toimintamallina auttaa vanhempia hoidon alussa luottamuksellisen ja pysyvän hoitosuhteen luomisessa. Omahoitajuus tuo näin vanhempia ajatellen myös luottamusta hoitosuhteeseen. Nähtiin, että vanhemmat kokevat hyvänä asiana, että saattavat etenkin isommista lasta koskevissa asioissa keskittyä vuorovaikutukseen lapsen omahoitajan kanssa. Vanhemmilla on myös luottamus siihen, että omahoitaja hoitaa tiedonkulun lapsen asioissa muille ryhmän aikuisille. Kaskela ja Kekkonen (2007, 44) toivat saman asian esiin todetessaan, että omahoitajuus saattaa helpottaa vanhempien yhteydenpitoa päivähoitoon, koska omahoitajuuden avulla vanhemmat saattavat keskittyä vuorovaikutukseen ensisijaisesti yhden työntekijän kanssa.

Omahoitajuuteen liittyvän pienryhmätoiminnan nähtiin tuovan *työntekijälle* mahdollisuuden jokaisen lapsen yksilölliseen huomioimiseen. Salminen ja Tynninen (2011, 44) näkivät, että työntekijä saattaa pienryhmätoiminnan avulla seurata oman pienryhmänsä lasten oppimisprosessia varmistuen samalla, että jokainen pienryhmän lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi. Omahoitajalla on heidän mukaansa mahdollisuus myös tukea lasta yksilöllisesti, mikäli lapsi sitä tarvitsee. Myös lastentarhanopettajien ryhmissä koettiin, että omahoitajana toimiessaan työntekijä tuntee lapset ja tietää heidän kiinnostuksen kohteet sekä vahvuudet ja hänen on näin helpompaa suunnitella oikeanlaista toimintaa pienryhmänsä lapsille. Myös lasten havainnointiin ja haasteisiin pystyy haastateltujen lastentarhanopettajien mukaan keskittymään paremmin omahoitajuuden myötä.

Tutkimuksen kolmantena tavoitteena oli kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta selvittää, *mitä haasteita omahoitajuuteen liittyy lasta, vanhempaa ja työntekijää ajatellen*. Omahoitajan poissaolon nähtiin tuovan haastetta omahoitajuuteen. Haastattelujen perusteella nähtiin, että varsinkaan pienet lapset eivät ymmärrä omahoitajan poissaoloa heidän luotaan. Haastateltujen lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin myös, että omahoitajan yhtäkkinen poistuminen ryhmästä saattaa aiheuttaa lapselle stressiä erityisesti silloin, kun lapsi on juuri sopeutunut päivähoitoon ja oppinut tuntemaan omahoitajan sekä luottamaan häneen. Myös Salminen ja Tynninen (2011, 58) näkivät työntekijän poissaolon tuovan haastetta omahoitajuuteen. He toivat esiin myös työntekijän yhtäkkisen poistumisen ryhmästä haasteena omahoitajuudelle. Heidän mukaansa omahoitajan yhtäkkisestä poistumisesta saattaa seurata lapselle turvattomuutta, jos lapsi ei ole voinut ennakoida tilannetta.

Omahoitajan poissaoloon liittyen haastatellut lastentarhanopettajat näkivät tärkeänä, että kaikilla ryhmän aikuisilla on turvallinen suhde lapseen, jotta lapsi kokisi olonsa turvalliseksi vaikka omahoitaja ei olisikaan paikalla. Myös Kanninen ja Sigfrids (2012, 105) korostivat koko ryhmän aikuisten turvallisen suhteen tärkeyttä lapsiin. Heidän mukaansa on tärkeää, että omahoitaja kertoo omista lapsistaan muille ryhmän aikuisille, jotta muut ryhmän aikuiset saavat näin tietää lapsista ja pystyvät luomaan lapsiin turvallisen suhteen.

Omahoitajan yhtäkkiseen poistumiseen liittyen lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin, että myös lasten vanhemmat saattavat kokea tilanteen raskaana. Tällaisessa tilanteessa myös vanhemmat joutuvat aloittamaan tutustumisen alusta ja lapsen mahdolliset reaktiot omahoitajan vaihtumiseen heijastuvat myös heihin. Myös Salminen ja Tynninen (2011, 58) näkivät työntekijän yhtäkkisen poistumisen koskevan koko perhettä ja he korostivat koko perheen huomiointia tilanteessa, jossa omahoitajuus päättyy.

Kanninen ja Sigfrids (2012, 111–113) kirjoittivat, että myös työntekijä saattaa olla esteenä omahoitajuuden onnistumiselle. Samoilla linjoilla kirjoitti Vuorinen (2007, 66) tuodessaan esiin kemioiden kohtaamattomuuden ja vuorovaikutuksen ontumisen lapsen ja omahoitajan välillä mahdollisina haasteina omahoita-

juuden toteuttamiselle. Myös haastateltujen lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin, että kemioiden kohtaamattomuus lapsen ja omahoitajan välillä saattaa tuoda haasteita omahoitajuuteen. Koettiin, että etenkin pienet lapset saattavat olla hyvinkin tarkkoja siitä keneen ryhmän aikuisista kiintyvät.

Haastateltujen lastentarhanopettajien keskuudessa nähtiin, että työntekijän poissaolo tuo haastetta omahoitajuuteen myös työntekijöitä ajatellen. Myös työvuorojen nähtiin tuovan haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen. Lastentarhanopettajien keskuudessa on toiveena toteuttaa omahoitajuutta ja pienryhmätoimintaa enemmänkin, mutta työvuorojen vaihtumisen vuoksi kyseisen toiminnan lisääminen koettiin haasteelliseksi. Lastentarhanopettajien keskuudessa koettiin myös, että vanhempien näkeminen riippuu paljon työvuoroista. Myös Salminen ja Tynninen (2011, 64) näkivät työntekijöiden työvuorojen tuovan haastetta omahoitajuuden toteuttamiseen. He toivat haasteellisina esiin tilanteet, joissa työntekijän työvuoro alkaa normaalia myöhemmin tai päättyy tavallista aiemmin.

Tutkimuksen neljäntenä tavoitteena oli selvittää, *onko uusi varhaiskasvatuslaki (36/1973) vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä, ja jos on niin miten vaikutus näkyy käytännössä*. Toiveena oli myös saada selville, *kuinka lastentarhanopettaja pääsee selville ryhmän kaikkien lasten kasvusta ja kehityksestä, jos ryhmässä toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä*. Tämän tavoitteen kohdalla ei voitu peilata haastattelujen tuloksia aiempaan teoretietoon tai tutkimuksiin, koska sellaisia ei ollut vielä tehty. Haastattelujen perusteella varhaiskasvatuslain voimaantulo on vaikuttanut omahoitajuuden käytännön toteutukseen päiväkodin lapsiryhmässä. Lain voimaantulon myötä ryhmän lastentarhanopettaja pitää varhaiskasvatuskeskustelut lasten vanhempien kanssa. Osassa ryhmistä myös omahoitajien vetämien pienryhmien kokoonpanoihin ja toimintamalleihin on tehty muutoksia. Haastattelujen perusteella pienryhmien vetovastuita vaihtamalla, ryhmän työntekijöiden välisten päivittäisten ja viikoittaisten keskustelujen sekä lapsista tehtyjen havaintojen kirjaamisen avulla lastentarhanopettaja saa selvyuden kunkin lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Tutkimuksen perusteella voidaan nähdä, että omahoitajuudella haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä on paljon yhteistä kiintymyssuhteeseen ja omahoitajuuteen liittyvän teorian tiedon kanssa. Haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä omahoitaja solmii lapseen toissijaisen kiintymyssuhteen ja myös auttaa lasta kiintymyssuhteen luomisessa itseensä. Omahoitajalla on tärkeä rooli lapsen hoidon aloituksessa ja hoitoon sopeutumisessa. Omahoitaja solmii luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen myös lapsen vanhempiin ja tuo näin kasvatuskumppanuuden avulla luottamusta ja turvallisuutta hoitosuhteeseen. Omahoitajuuden rooli korostuu turvallisuuden tunteen ja pysyvyyden tuojana sekä lapselle että vanhemmalle. Omahoitajilla on ryhmissä omat pienryhmät, joissa toimimalla omahoitajan on mahdollisuus keskittyä pienryhmänsä lapsiin yksilöllisesti ja tukea heitä tarvittaessa. Ryhmissä nähdään tärkeänä, että kaikilla ryhmän aikuisilla on turvalliset suhteet kaikkiin ryhmän lapsiin.

Koen, että haastattelut toivat omahoitajuuden käytännön toteutuksen tarkastelemaan syvyyttä ja laaja-alaisuutta. Sain vastaukset tutkimuskysymyksiini ja haastattelujen myötä tuli esiin aiemman teorian tiedon lisäksi myös uusia näkemyksiä sekä toimintamalleja omahoitajuuteen liittyen.

Haastattelut toivat uusia näkemyksiä esimerkiksi omahoitajan oman pienryhmänsä kanssa toimimiseen liittyen. Pienryhmissä toimimisen nähtiin tuovan esimerkiksi arjen tilanteisiin luottamusta. Pienryhmätoimintaan liittyen nähtiin hyväksi asiaksi myös, että toimintaa voidaan jatkaa seuraavana päivänä. Pienryhmissä nähtiin olevan yhteinen sävel ja sekä lasten että työntekijöiden nähtiin kokevan tärkeänä toimia oman pienryhmänsä kanssa ja tehdä pienryhmässä pienryhmän omia juttuja. Myös lasten jakamisesta omahoitajien pienryhmiin nousi haastattelujen pohjalta uusia näkemyksiä. Lapset voidaan jakaa haastattelujen perusteella pienryhmiin esimerkiksi niin, että pienryhmät koostuvat suunnilleen samanikäisistä lapsista, jolloin käytännön koetaan helpottavan toiminnan suunnittelua pienryhmälle, tai pienempien lasten ryhmässä käytössä olevan käytännön mukaisesti niin, että pienryhmissä on kaikenikäisiä lapsia. Tällöin pienryhmässä korostuu mallioppiminen isommilta lapsilta.

Haastattelut toivat myös omahoitajuuteen liittyvistä haasteista uusia näkemyksiä. Lapsen hoidon aloitukseen liittyvinä haasteina lasten samanaikaisen aloituksen nähtiin saattavan tuoda haastetta omahoitajan mahdollisuuteen antaa yksilöllistä huomiota juuri hoidon aloittaneelle lapselle. Toinen haastattelujen perusteella esiin noussut hoidon aloitukseen liittyvä haaste oli se, ettei lasten hoidon aloituksia voi aina ennakoida ja esimerkiksi vanhemman työt saattavat alkaa lyhyellä varoitusajalla. Tästä syystä lapsi saattaa aloittaa hoidon nopealla aikataululla ja hoitoon tutustuminen saattaa jäädä tästä syystä lyhyemmäksi.

Haastattelujen pohjalta nousi esiin uusi näkemys omahoitajuuteen liittyvistä haasteista myös työntekijää ajatellen. Työntekijän nähtiin saattavan kokea haastetta omahoitajana toimimisessa, jos työntekijän omassa pienryhmässä on monta erityishuomiota tarvitsevaa lasta. Tällöin työntekijä saattaa kokea haasteelliseksi huomion tarjoamisen tasapuolisesti pienryhmän kaikille lapsille.

Haastattelujen pohjalta nousi uusia toimintamalleja liittyen omahoitajuuden toteuttamiseen pienryhmissä. Pienryhmissä toimintaa voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että omahoitaja vetää toimintaa omalle pienryhmälleen kahtena päivänä viikossa ja yhtenä päivänä kaksi isompien lasten pienryhmää yhdistyvät. Pienempien lasten pienryhmän omahoitaja toimii tällöin yleensä kaikkina kolmena päivänä oman pienryhmänsä kanssa. Toinen haastattelujen pohjalta noussut ja varhaiskasvatuslain (36/1973) voimaantulon myötä käyttöön otettu pienryhmiin liittyvä toimintamalli on vaihtaa pienryhmien vetovastuuta vuorovierokoin, jolloin omahoitaja suunnittelee ja vetää joka toinen viikko toimintaa omalle pienryhmälleen kolmena päivänä viikossa. Seuraavalla viikolla pienryhmien vetovastuita vaihdetaan niin, että jokainen ryhmän työntekijä suunnittelee ja vetää tiettyä toimintaa kolmen päivän aikana kaikille kolmelle pienryhmälle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja -keskusteluun liittyen käytössä on myös toimintamalli, jossa ryhmän lastentarhanopettaja ottaa ennen varhaiskasvatuskeskusteluja vetovastuun toisen aikuisen pienryhmästä muutamaksi viikoksi kartoittaakseen lasten kasvua ja kehitystä.

11.2 Opinnäytetyöprosessiin liittyvä pohdinta

Koin opinnäytetyön tekemisen kaiken kaikkiaan mielenkiintoisena ja opettavaisena prosessina. Omakohtaiset hyvät käsitykseni omahoitajuuden toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa saivat vahvistusta opinnäytetyötä tehdessäni. Oli mielenkiintoista perehtyä omahoitajuuden taustalla olevaan kiintymyssuhdeteoriaan ja sen vaikutuksiin lapsen kasvussa. Olen itsekkin useamman lapsen äiti ja nuorin heistä aloitti hiljattain päivähoidon. Koen, että nyt kiintymyssuhdeteoriaan enemmän tutustuttuani osaan nähdä omahoitajuuden merkityksen lapselle ja vanhemmille kokonaisvaltaisemmin kuin aikaisemmin. Myös omahoitajuuteen liittyvä teoriatieto ja tekemäni lastentarhanopettajien haastattelut opettivat paljon omahoitajuudesta. Oli mielenkiintoista perehtyä teoriatiedon avulla omahoitajuuden syntyhistoriaan ja omahoitajuuteen toimintamuotona.

Teoriatiedon ja haastattelujen perusteella sain myös vahvistusta näkemykselleni, että omahoitajuutta voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Koen, että varhaiskasvatukseen liittyvä ammattitaitoni on kasvanut opinnäytetyöni myötä kovasti. Olen saanut hyviä toimintamalleja omahoitajuuden toteuttamiseen lapsiryhmissä tulevaa työtäni lastentarhanopettajana ajatellen. Opin myös tutkimuksen tekemisestä paljon uusia asioita. Mielestäni tekemäni lastentarhanopettajien haastattelut onnistuivat hyvin ja sain haastattelujen perusteella selville omahoitajuudesta juuri sen, mitä oli tarkoituskin. Koen, että haastattelun valinta opinnäytetyöni tutkimusmetodiksi oli oikea.

Opinnäytetyöprosessini aikana koin myös haasteita. Perheellisenä oli välillä haasteellista järjestää aikaa opinnäytetyöni tekemiseen. Opinnäytetyöni työstäminen idean esittelemisestä valmiin opinnäytetyön palautukseen ajoittui vuoden 2015 loppusyksyn ja vuoden 2016 alkukevään välille. Aikataulu tuntui ajoittain tiukalta. Etenkin vuodenvaihteen jälkeinen ajanjakso oli todella tiivis, koska samalle ajanjaksolle ajoittuivat teoriaosuuden kirjoittaminen, haastattelujen toteutus sekä haastattelujen analyysivaihe. Koin tärkeänä, että teoriaosaa, haastatte-luja ja analyysivaihetta työstäessäni merkitsin itselleni viikoittain kalenteriin ylös opinnäytetyötäni koskevat sen hetkiset tavoitteet, joiden mukaan tuli edetä. Tä-

mä auttoi minua pysymään aikataulussa ja keskittymään vain kuhunkin osioon kerrallaan.

Toinen asia, jonka koin haasteellisena etenkin opinnäytetyöprosessin loppupuolella, oli tutkimusaiheeni laajuus. Nyt jälkikäteen ajateltuna olisin voinut rajata tutkimaani aihetta enemmän. Tutkimuskysymyksiä työlleni asettaessani halusin tietää omahoitajuudesta lähes kaiken mahdollisen, ja niin tutkimuskysymyksistänikin muodostui laajasti aihetta koskevia. Yksin opinnäytetyötä tehdessäni kaipasin myös välillä opinnäytetyöparia, jonka kanssa olisin voinut yhdessä pohtia ja tehdä opinnäytetyötä koskevia ratkaisuja. Toisaalta perheellisenä aikojen yhteensovittaminen parin kanssa olisi varmasti ollut myös haasteellista. Nyt yksin opinnäytetyötä tehdessä saattoi suunnitella työn työstämisen omien aikataulujen mukaan.

Uskon, että opinnäytetyöni antaa eväitä myös muille varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville kasvattajille omahoitajuuden toteuttamiseen. Sekä teorian että haastattelujen perusteella omahoitajuuden malli ja toteutus on ryhmästä riippuvainen ja näinollen tapoja toteuttaa omahoitajuutta on monia. Ja esitettiin lastentarhanopettajien keskuudesta toive, että kasvattajat voisivat enemmän jakaa kokemuksiaan ja ideoita omahoitajuuteen liittyen. Tätä ajatellen opinnäytetyöni toimii apuna ajatusten ja ideoiden saamisessa. Näen, että erilaiset omahoitajuuteen liittyvät näkemykset ja toimintamallit kiinnostavat varmasti kasvattajia. Uskon, että myös varhaiskasvatuslain (36/1973) voimaantulon jälkeen omahoitajien vetämien pienryhmien kokoonpanoihin, toimintamalleihin sekä ryhmän lastentarhanopettajan tiedonsaantiin liittyvät asiat kiinnostavat kasvattajia. Lakimuutos on uusi asia ja saattaa olla, että monissa ryhmissä vielä haetaan toimintamallia, jolla ryhmän lastentarhanopettaja saa selvyuden koko lapsiryhmän lasten kasvusta ja kehityksestä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja -keskustelua varten.

Lakimuutoksen vaikutuksia omahoitajuuden käytännön toteuttamiseen tutkittuani voisin kuitenkin ajatella, että lain voimaantulosta olisi hyvä olla kulunut enemmän aikaa kuin omassa tutkimuksessani. Nyt haastatteluja tehdessäni lakimuutos oli vielä uusi asia ja ryhmässä saatettiin vielä hakea toimintamalleja

muutosten myötä. On mahdollista, että tutkimalla esimerkiksi vuoden kuluttua omahoitajuuteen mahdollisesti liittyviä muutoksia uudelleen, saattaisi tulla esiin uusia näkemyksiä varhaiskasvatustilanteen vaikutuksista omahoitajuuteen liittyen.

Opinnäytetyötä tehdessäni minulla heräsi kiinnostus myös aiheen jatkokehittämiseen. Olisi mielenkiintoista kuulla lasten vanhempien ajatuksia omahoitajuuteen liittyen. Omahoitajuus varhaiskasvatuksessa on laaja aihe ja tutkimusympäristöjä sekä näkökulmia vaihtamalla aihetta saa vielä laajennettua entisestään. Uskon, että omahoitajuudesta varhaiskasvatuksessa löytyy vielä paljon aiheita uusille mielenkiintoisille tutkimuksille.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: Wsoy
- Broberg, Anders; Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C, Katsauksia ja aineistoja 17. Verkkojulkaisuna: <http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Documents/Kohti%20tutkiva%20ammattikäytänöö.pdf>.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hautamäki, Ari 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Wsoy, 13–66.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Kalland, Mirjam 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesihteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Wsoy, 147–171.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tutkimus 72/2012. Helsinki. Verkkojulkaisuna:
<https://www.thl.fi/documents/10531/...Tutkimus%202012%2072.pdf>
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: Wsoy.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Tampere: Vastapaino.
- Mahkonen, Sami 2015. Varhaiskasvatuslaki. Helsinki: Edita.
- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.
- Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilikka Munter; Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy, 35–63.
- Nurmijärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2010. Päivitetty 1.8.2015. Viitattu 9.11.2015.
<https://www.nurmijarvi02.hosting.documenta.fi/kokous/20154078-5-1.PDF>
- Opetushallitus i.a. VASU2017-varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Viitattu 20.4.2016. <http://www.oph.fi/vasu2017>
- Raittila, Raija 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Kirsti Karila & Lasse Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69–94.
- Read, Veronica 2010. Developing Attachment in Early Years Settings. Nurturing secure relationships from birth to five years. New York: Routledge.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Finn Lectura.
- Salminen, Eija & Tynninen, Kirsi 2011. Omaha-ohjelmalla päiväkodissa. Pedatieto.
- Sinkkonen, Hanna-Maija & Suhonen, Eira 2005. Lapsen kiintymyssuhde ja perheen vuorovaikutus päivähoitoon siirtymisen taustalla. Teoksessa Elina Kontu & Eira Suhonen (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Gaudeamus, 117–126.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland

(toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Wsoy, 7–11.

Sinkkonen, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim. No.15. Viitattu 23.1.2016.

<https://www.duodecimlehti.fi/web/quest/etusivu/artikkeli?tunnus=duo94437>.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: Wsoy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Viitattu 29.2.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Toinen, tarkistettu painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Verkkojulkaisuna:

<https://www.julkari.fi.../varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?..1>

Vuorinen, Hannaleena 2007. Omahoitaja lapsen tukena? Lapsen ja hoitajan välisen vuorovaikutuksen tarkastelua eri päivähoitomalleissa. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.1.2016.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78044/gradu02585.pdt?>

LIITTEET

Liite1: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. OMAHOITAJUUS LAPSIRYHMÄSSÄ

Miten omahoitajuus näkyy teidän lapsiryhmässänne?

- aloituskeskustelu ja mahdollinen kotikäynti ennen hoidon aloitusta
- lapsen ja vanhemman tutustuminen hoitopaikkaan
- hoidon aloitus
- pienryhmät
- toimintatuokiot
- siirtymätilanteet
- yhteistyö vanhempien kanssa

2. OMAHOITAJUUDEN HYVÄT PUOLET

Mitä hyvää omahoitajuuteen mielestäsi liittyy

- lasta
- vanhempaa
- työntekijää ajatellen?

3. OMAHOITAJUUTEEN LIITTYVÄT HAASTEET

Millaisia haasteita omahoitajuuteen mielestäsi liittyy

- lasta
- vanhempaa
- työntekijää ajatellen?

4. VARHAISKASVATUSLAIN VOIMAANTULON VAIKUTUKSET OMAHOITAJUUTEEN

Onko varhaiskasvatuslain voimaantulo 1.8.2015 alkaen vaikuttanut omahoitajuuteen lapsiryhmässänne? Jos on, niin miten se näkyy käytännössä?

5. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMIIN JA VARHAISKASVATUSKESKUSTELUIHIN LIITTYVÄ MUUTOS

Miten saat lastentarhanopettajana tiedon lapsen kasvusta ja kehityksestä varhaiskasvatussuunnitelmaa ja varhaiskasvatuskeskustelua varten, jos ryhmäsänne toimitaan omahoitajien vetämissä pienryhmissä?

6. OMAHOITAJUUTEEN LIITTYVÄT MUUT ASIAT

Onko vielä jotain muuta, mitä haluaisit sanoa omahoitajuuteen liittyen?